

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

27-28 лютого 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ
РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

27 - 28 лютого 2023 року

**Львів
2023**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 27-28 лютого 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – 48 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

Львівський науковий форум, 2023

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	5
<i>Шкурко Я.І., Хоменко І.Б., Іоффе М.В.</i> УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПРОЄКТАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	5
ІСТОРИЧНІ НАУКИ	7
<i>Кривоконь О.Г., Кривоконь М.О.</i> ДО РІЧНИЦІ ПЕРШОГО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОНВЕСЕРНОГО ФАРБУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ	7
МЕДИЧНІ НАУКИ	10
<i>Десятнюк Л.Б., Насіров Т.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДИЦИНІ	10
<i>Десятнюк Л.Б., Терлецький Я.В.</i> БЕЗПЛОТНІ ЛІТАЮЧІ АПАРАТИ НА СЛУЖБИ МЕДИЦИНИ.....	12
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	15
<i>Буряк І.І.</i> ДОСВІД ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ ЩОДО НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПІДХОДУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	15
<i>Кравчук В.Я.</i> ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМУ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ЯК ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ СКЛАДОВИХ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.....	18
<i>Мельниченко В.Ю.</i> «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ»: ПРИЙОМ-ГРА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ.....	22
<i>Рудчик Н.С.</i> НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ У НАВЧАННІ ПРИРОДОЗНАВСТВА УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	26
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	31
<i>Гуцол К.В.</i> НАРАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ МЕРЕЖЕВОЇ КУЛЬТУРИ	31

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	36
<i>Шостак Н.С.</i> РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧИХ ВПРАВ	36
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	40
<i>Stadnyk I.</i> THE INTERNATIONAL PRACTICE OF ENSURING THE RIGHT OF A PERSON TO ESTABLISH HIS ORIGIN AS A MANIFESTATION OF PERSONAL AUTONOMY	40
<i>Карповський С.В., Rogozina B.V.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСТУМАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕНІ	44
<i>Кузьмиченко Д.С.</i> ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРАВА НА КОМПЕНСАЦІЮ ЗА ЗРУЙНОВАНЕ ЧИ ПОШКОДЖЕНЕ МАЙНО В РЕЗУЛЬТАТІ ВОЄННИХ ДІЙ	46

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 005.35:338.1

Шкурко Я.І.,
к.психол.н., доцент кафедри менеджменту та онтопсихології,
Хоменко І.Б.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та онтопсихології,
Іоффе М.В.,
доцент кафедри менеджменту та онтопсихології.

*Приватний вищий навчальний заклад
«Інститут психології і підприємництва» (м. Київ)*

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПРОЄКТАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трендом сучасного ринку, на якому діють підприємства всього світу, в тому числі й України, є постійні зміни, динаміка яких зростає із року в рік. Зміни відбуваються у зовнішньому середовищі підприємств і змушують їх змінюватися зсередини, щоб відповідати новим вимогам споживачів, протистояти викликам конкурентів та використовувати можливості нових технологій. Таким чином, на сучасному етапі розвитку економічних відносин здатність підприємства адаптуватися до змін є одним із ключових чинників його виживання в довгостроковій перспективі. Управління проєктами на підприємстві і комплексне налаштування процесів управління всередині підприємства можуть надати істотну допомогу у розвитку економіки компанії в позитивному напрямі.

Кожен проєкт повинен відповідати стратегічному плану організації, який створюється для задоволення майбутніх потреб її клієнтів. Однак лише в небагатьох великих і середніх організаціях є менеджери, які можуть визначити пріоритет проєкту і пов'язати його зі стратегічним планом. Забезпечення міцного зв'язку стратегічного плану і проєкту - досить кропітка робота, що вимагає великої постійної уваги керівників вищого і середнього рівня. Чим більше і різноманітніше організація, тим важче створити і підтримати міцний зв'язок. В результаті погано використовуються організаційні ресурси - люди, гроші, обладнання та основні можливості. Управління проєктами – це інструментарій ефективного планування інвестицій, задоволення очікувань клієнтів, забезпечення конкурентних переваг, прозорості процесів для керівництва, а також підвищення результативності та ефективності діяльності. Застосування сучасних методів управління проєктами в період кризи – це найкращий шлях швидкого, ефективного та результативного здійснення змін. А на практиці необхідно буде до кваліфікаційної компоненти додавати особисту позицію, власні здібності та творчу активність, що дозволить проявити компетентність для отримання очікуваного продукту проєкту.

В Україні проєктний менеджмент майже на 90% асоціюється тільки з будівництвом і частково з практикою впровадження корпоративних інформаційних систем. Причинами

такого стану речей слід уважати «молодість» українського бізнесу, катастрофічний брак кваліфікованих кадрів на ринку, недолік освіти керівників, загальну неефективність організаційних і керуючих структур підприємств, а також високий маржинальний прибуток, отриманий компаніями в докризові роки, що не сприяло необхідності пошуку ефективних інструментів управління.

Упровадження проектного менеджменту на вітчизняних підприємствах стикається з низкою проблем, а саме:

- нестачею сертифікованих фахівців із проектного менеджменту на ринку праці;
- відсутністю досвіду управління розвитком організацій у менеджерів підприємств;
- недостатньою мотивацією до впровадження інноваційних інструментів у діяльність організацій;
- опором нововведенням через відсутність формалізації та неефективність організаційних структур управління;
- низьким рівнем довіри до консалтингових організацій та навчальних закладів через недосконалу конкуренцію на ринку.

Створення професійної команди для нового проекту – один з основних обов'язків проект-менеджера на одному з перших етапів його роботи та вимагає навиків управління у визначенні, відборі й об'єднанні в команду спеціалістів із різних відділів і організацій.

Управління персоналом проекту є одним із найважливіших чинників у житті підприємства, який у змозі підвищити його ефективність. Людський ресурс у менеджменті присутній на всіх етапах проекту, такі як переговори, наради, прийняття рішень, вирішення гострих конфліктів є невід'ємними процедурами здійснення проекту. Система управління персоналом проекту повинна забезпечувати безперерйне вдосконалення методів роботи з кадрами на основі використання досягнень науки та виробничого досвіду в процесі проведення кадрової політики. Управління командою проекту становить ключовий аспект роботи менеджера, від якої залежать якість роботи персоналу, а також ефективність усього проекту.

Знання методології управління проектами дає змогу підприємствам вчасно та якісно реалізовувати їхні проекти, вклавшись у визначений бюджет. Однак забезпечити успішну реалізацію проектів можливо лише за наявності ефективної команди висококваліфікованих фахівців. Необхідно підвищувати рівень компетенції працівників у галузі проектного менеджменту під час навчання у ВНЗ України, в асоціаціях за стандартами PMI та UPMA, на тренінгах, конференціях, симпозіумах. Перспективи соціально-економічного розвитку потребують розроблення механізму щодо вдосконалення системи управління у сфері освіти, модернізації матеріальнотехнічної бази навчальних закладів, створення умов для їхньої інвестиційної привабливості. Водночас необхідно сформувати механізми визначення потреби в проектних менеджерах і розподілі випускників, створити умови щодо підвищення ефективного використання молодих фахівців.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що від талановитого управління командою проекту багато в чому залежать якість проектного менеджменту, впровадження інновацій та ефективність використання інвестицій усього проекту. Не менш важливим є забезпечення додаткових досліджень у напрямках проектного менеджменту, формування проектних команд і проектною культури в контексті сталого інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Кривоконь О.Г.,
д.і.н., проф.,
Кривоконь М.О.,
к.е.н.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ДО РІЧНИЦІ ПЕРШОГО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОНВЕЄРНОГО ФАРБУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ

110 років тому американський інженер-підприємець Генрі Форд вперше застосував конвеєрний метод у масовому виробництві автомобілів. Це стало визначною подією у розвитку науково-технічного прогресу. Конвеєрний метод частково використовувався на різних технічних та технологічних частинах виробництва. Наприклад, виробництво моторів в Хайленд – Парку (1913 р.), установка радіаторів, коліс та приладових дошок (1914 р.). Проте, технологія конвеєрного фарбування була застосована на заводі Форду вперше в світі.

Фарбування є невід'ємною частиною виробництва будь-якого автомобіля. Конвеєрне фарбування актуальне й досі, адже багато елементів технології конвеєрного фарбування залишилися незмінними. Сьогодні великі автомобільні виробники захищають свої технології комерційною таємницею. Проте усі їх фарбувальні камери працюють за однаковою технологією. Тому опис та характеристика технології конвеєрного фарбування Генрі Форда дає змогу прослідкувати столітню еволюцію даних методів у машинобудуванні.

Завод для збирання автомобілів Ford, що був збудований в Канзас – Сіті, штат Міссурі, став першим, що впровадив технологію конвеєрного фарбування автомобілів. Фарбування проводилось в чотирьох поверховій майстерні шириною 135 метрів, довжиною близько 400 м. Уздовж будівлі по середині був проліт на всі чотири поверхи шириною близько 12 метрів. В цьому прольоті внизу були розташовані 2 залізничні колії. Проліт обслуговувався мостовим краном на всю довжину.

На четвертому поверсі фарбувалися колеса і інші маленькі деталі, на третьому поверсі – відкриті кузова машин, на другому - закриті кузова, а на першому поверху фарбувалися задні мости. Осі приходили на фарбування з карданом валів вже фарбованими. Тут вони фарбувалися вдруге підвишеними на візку за рейкову колію методом обливання із шлангу чорною емалевою фарбою. Витрата фарби була 9 літрів на 400 мостів. Зайва фарба стікала через фільтр в резервуар під підлогою. Після наповнення вона викачувалась насосом в резервуар зверху під стелею, використовуючись повторно. Продуктивність фарбування була близько 350 мостів (осей) за 8 годин.

Після фарбування візки з підвишеними на них осями просувалися в розташовану поруч сушильну електричну піч, з постійною температурою в печі близько 85°C. Тривалість сушіння складало 45 хвилин. Піч вміщувала 40 задніх мостів (осей). Передні

осі з встановленими ресорами фарбувалися такою ж фарбою, як і задні. Сушилися вони прямо на складі при температурі 30°C, протягом 24 годин.

Фарбування коліс проводилося шляхом опускання в круглий чан діаметром близько одного метра. Над чаном була підвішена кругла горизонтальна шайба з штирем в середині, на яку надівалося колесо. Після цього шайба з колесом опускалася на декілька секунд в фарбу. Піднімаючись вгору, вона зупинялася над поверхнею фарби, але нижче верхнього краю чану. Над центром чана знаходився вертикальний шпindel з приводом на нижньому краю. Підняте колесо зачіплювалося поводом і шпindel з колесом приводився в обертвий рух від електромотора. Зайва фарба при цьому швидко стікала з колеса під дією відцентрової сили. Після цього колеса підвішувалися на конвеєр безперервно направлялись в прохідну сушильну піч.

Конвеєр складався з двох довгих паралельних ланцюгів, які розміщувалися на відстані на 1,2 метра один від одного з підвішеними до ланків жердинами. На жердинах були закріплені гачки, на які і навішувалися колеса. Швидкість руху конвеєра – 1,2 м в хвилину. Загальна довжина прохідної сушильної печі була близько 42 метрів. Вона опалювалася паром, підтримуючи температуру в печі близько 80°C. Сушильна піч мала штучну циркуляцію повітря від двох вентиляторів, які подавали повітря через повітряний фільтр. Колеса які виходили з сушки направлялися на повторне фарбування і знову в сушильну піч, процес повторювався тричі. Час проходження коліс через піч складав близько півгодини.

Крила та інші частини автомобіля, які фарбувалися на заводі, проходили попереднє очищення. Для цього їх встановлювали на металевий стрічковий конвеєр, на якому вони проходили через особливі апарати для мийки.

Резервуар з фарбою знаходився на рівні підлоги, а верхня ланка конвеєра на висоті близько 2,1 метра, тому конвеєрні ланки з підвішеними на них предметами з початку піднімалися до стелі, а потім опускалися по нахилу вниз, при цьому автоматично опускаючись в фарбу в резервуарі. Потім деталі піднімалися вгору з фарби та направлялися в сушильну камеру (піч).

Перша частина сушильної печі була довжиною близько 12 метрів, також опалювалася паром, підтримуючи температуру 85°C. Друга частина сушильної печі була довжиною 18 метрів, опалювалася нафтою, і опалювала вона тільки сушильні полиці, тепло не входило до неї. Температура підтримувалася близько 250°C.

Продуктивність роботи печі складала близько 240 автомобільних крил за годину, а швидкість руху конвеєру - 1,2 метрів за хвилину. В кінці сушильні викрашені та висушені частини знову передавалися на конвеєр для повторного фарбування та сушіння.

Передача жердин з підвішеними на них автомобільними деталями з одного конвеєра на інший відбувалася за допомогою підвісного візка на сталевій рейковій колії, до якої на ланках по середині валика підвішувалася вилка. За допомогою цієї вилки, робітник знімав жерді з деталями з одного конвеєра та сталевим візком котив її по рейковій колії до другого конвеєра. Конвеєр приводився в рух від електромоторів встановлених на обох кінцях.

Жерстяні щити під двигуном фарбувалися за допомогою пульверизаторів. Продуктивність складала близько 60 щитів в годину. Щити сушилися при температурі 170°C.

Фарбування кузовів здійснювалося на конвеєру іншого типу, який мав металеві поперечні планки шириною біля 10 метрів, довжиною близько 1,2 метрів. Кузова встановлювалися на

планках і разом з ними переміщувалися конвеєром зі швидкістю 0,6 – 0,9 метрів за хвилину. Конвеєр приводився в рух від електромотора з регульованим числом обертів, що дозволяло змінювати швидкість руху.

Корпуси спочатку полірувалися наждачним папером і два рази очищалися бензином і розчином спирту і аміаку, а вже потім фарбувалися за допомогою пульверизатора чорною ґрунтовочною фарбою. До пульверизатора підходили 2 резинових трубопроводу: один зі стисненим повітрям – з тиском 6 атмосфер, а другий - з'єднаний з резервуаром із фарбою, який у свою чергу з'єднаний з повітряпроводом зі стисненим повітрям з тиском близько 0,7 атмосфер. Цей тиск і змушував фарбу підніматися до пульверизатора.

Фарбовані ґрунтом кузова подавалися на конвеєрі в сушильну піч, яка опалювалась паром з температурою 120°C. Довжина сушильної печі була 120 метрів, а продуктивність – 9 кузовів за годину. Вже після сушки кузова очищалися і покривалися глазурованою пастою, яка заповнювала всі нерівності на поверхні кузова.

Підходячи до кінця конвеєра, кузова далі передавались вручну на нерухомих обертаючих роликах, подавались на візок і переходили на інший конвеєр, який знаходився рядом з першим, але рухався в зворотному напрямку.

В подальшому рухаючись на конвеєрі, кузова піддаються ручній обробці тонким шліфувальним папером, рясно змоченим водою. Потім їх висушували повітрям та витирали ганчірками, змоченими в політурі, що повинно було видаляти з них бруд. Після цього кузова фарбувалися повторно, і потім вони оброблювались тонким шліфувальним папером, при цьому з деяких місць знімалася фарба і оголювався метал. Два робітника з пульверизаторами розміщувались впродовж конвеєра спеціально для того, щоб зафарбувати ці місця кузова.

Далі кузова передавалися на третій конвеєр, паралельний до попереднього, який рухався в зворотному напрямку, де кузова проходили третю стадію фарбування. Тільки після цього вони за допомогою пульверизатора покривалися особливим лаком, який висихав протягом 9 хвилин. Після висихання першого шару, кузов, переміщуючись на конвеєрі, покривався другим шаром, після повного висихання лаку (9 хвилин) фарбування кузова закінчувалося.

Останній етап виробництва – кінцеве збирання автомобілей, відбувалось на першому поверсі на конвеєрі загальною довжиною близько 210 метрів. Продуктивність збирання складала 36 автомобілів в годину в 1913 році.

Таким чином, процес фарбування на заводах Генрі Форда займав рекордний для минулого століття час, забезпечуючи високу ефективність виробництва автомобілей. Застосування описаної технології з часом адаптували для різних галузей промисловості, вона продовжує використовуватись й нині після часткової модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Форд Генрі. Моє життя та робота / Пер. з англійської Уляни Джаман. К. : Наш Формат, 2015, 384 с.
2. Rana, M., Zhang, X. and Akher, S. (2018) Determination of Factors and Quality Control of Car Painting Based on FMEA and SPC. V2. Modern Mechanical Engineering, 8, 158-177

МЕДИЧНІ НАУКИ

УДК 004.896

*Десятнюк Лілія Борисівна,
викладач кафедри медичної і
біологічної фізики та інформатики,
Насіров Теймур,
студент 1-го курсу медичного факультету №1.*

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДИЦИНІ

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь науки, яка займається створенням програм та алгоритмів, які можуть виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. ШІ зараз використовуються в різних сферах, включаючи медицину, де вони можуть забезпечувати значну допомогу медичним фахівцям. Застосування штучного інтелекту в медицині набуває все більшої популярності, оскільки він може забезпечити більш точну діагностику, прогнозування та лікування. [1]

ШІ в медицині може бути розподілений на кілька типів, які включають машинне навчання, нейронні мережі, глибоке навчання та обробку природних мов. Кожен з цих типів має свої відмінності та особливості.

Машинне навчання – це технологія, яка дозволяє програмам навчатися на основі даних, без необхідності програмування конкретних інструкцій. В медицині машинне навчання використовується для класифікації пацієнтів за станом здоров'я, прогнозування результатів лікування та розробки індивідуальної програми лікування.

Нейронні мережі – це алгоритми, які «подразнюють» роботу людського мозку. В медицині нейронні мережі використовуються для діагностики захворювань та прогнозування результатів лікування, які можуть бути важким завданням для людського мозку.

Глибоке навчання – це підтип машинного навчання, який використовує нейронні мережі з багатьма шарами, щоб забезпечити високу точність та надійність. В медицині глибоке навчання використовується для розпізнавання зображень (наприклад, рентгенівських знімків) та аналізу великих масивів даних.

Обробка природних мов – це технологія, яка дозволяє комп'ютерам розуміти та обробляти мову, що використовується людьми. В медицині обробка природних мов використовується для аналізу медичних записів та інших текстових даних.

Приклади застосування ШІ в медицині

Застосування ШІ в медицині є дуже різноманітним та охоплює багато різних сфер. Ось деякі приклади застосування ШІ в медицині:

- Розробка нових лікарських засобів. ШІ може бути використаний для розробки нових лікарських засобів, зокрема, шляхом відбору потенційних кандидатів для клінічних випробувань.

- Розпізнавання симптомів та діагностика хвороб. ШІ може бути використаний для розпізнавання симптомів та діагностики захворювань, зокрема, за допомогою машинного навчання та глибинного навчання. Наприклад, ШІ може бути використаний для діагностики хвороб серця та судин, діабету та інших хвороб.

- Планування лікування та вибір оптимального режиму дозування лікарських засобів. ШІ може бути використаний для планування лікування та вибору оптимального режиму дозування лікарських засобів, зокрема, за допомогою систем допомоги прийняття рішень.

- Полегшення комунікації між лікарями та пацієнтами. ШІ може бути використаний для полегшення комунікації між лікарями та пацієнтами, зокрема, за допомогою чат-ботів та віртуальних асистентів. [2]

Таким чином, застосування ШІ в медицині має значний потенціал для покращення діагностики, лікування та профілактики захворювань, полегшення комунікації між лікарями та пацієнтами, а також зменшення витрат на охорону здоров'я. Однак, разом з потенційними перевагами, застосування ШІ в медицині також стикається з рядом викликів та обмежень.

Обмеження та виклики

Одним з основних обмежень застосування ШІ в медицині є необхідність великої кількості даних. Для того, щоб ШІ міг навчитися розпізнавати певні хвороби та проводити діагностику, необхідно мати велику кількість даних про симптоми, хвороби, різні методи лікування та їх ефективність. У багатьох випадках, такі дані можуть бути недоступними або неоднорідними, що може обмежувати точність прогнозів та рекомендацій.

Іншим обмеженням є необхідність забезпечення конфіденційності та безпеки медичної інформації. ШІ працює на основі обробки великої кількості медичної інформації, що містить особисті дані про пацієнтів. Необхідно забезпечувати захист цих даних та уникати можливості їх втрати або використання з незаконних мотивів.

Діагностика та пропедевтика захворювань, оптимізація терапевтичних режимів, підвищення рівня безпеки медичних процедур, автоматизація рутинних завдань – це лише кілька з областей, де ШІ може допомогти в медицині. [3]

Переваги застосування ШІ в медицині

Застосування ШІ в медицині має багато переваг. Ось деякі з них:

1. Покращена точність діагностики. ШІ може розпізнавати та аналізувати велику кількість даних, що дозволяє виявляти патології та захворювання з високою точністю.

2. Покращення прогнозування. ШІ може аналізувати багато даних про пацієнтів, що дозволяє прогнозувати результати лікування та ризик виникнення певних захворювань.

3. Зниження часу діагностики. Застосування ШІ дозволяє проводити діагностику та аналіз даних значно швидше, ніж у випадку ручного аналізу.

4. Покращення ефективності лікування. Застосування ШІ дозволяє розробляти індивідуальні програми лікування, що може покращити ефективність лікування та зменшити кількість побічних ефектів.

Недоліки застосування ШІ в медицині

Незважаючи на багато переваг, застосування ШІ в медицині також має деякі недоліки. Ось деякі з них:

- ✓ Низька надійність даних. ШІ може бути неточним, якщо дані, на яких він працює, містять помилки або неточності.

✓ Відсутність «людської» інтуїції. ШІ не може використовувати людську інтуїцію та досвід для прийняття рішень, що може бути важливим у певних ситуаціях.

✓ Проблеми з безпекою даних. Великі обсяги медичних даних, які використовуються в застосуванні ШІ, можуть бути піддані крадіжці або зламу.

✓ Етичні питання. Використання ШІ може створювати етичні питання, зокрема, стосовно приватності та конфіденційності медичної інформації.

Застосування штучного інтелекту в медицині має великий потенціал для покращення діагностики та лікування захворювань. Штучний інтелект дозволяє виявляти складні зв'язки та тенденції в великих масивах медичних даних, що допомагає лікарям приймати більш точні рішення та розробляти індивідуальні схеми лікування для кожного пацієнта.

Усе це свідчить про те, що застосування штучного інтелекту в медицині потребує взаємодії між лікарями та розробниками технологій, а також добре проробленої стратегії впровадження та використання штучного інтелекту в медичній практиці. Тільки тоді він зможе дійсно стати потужним інструментом в медицині, що допоможе в розвитку медичної науки та покращенні здоров'я людей. [4]

ДЖЕРЕЛА:

1. Штучний інтелект. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Застосування штучного інтелекту в медицині (4 способи). URL: <https://futurenow.com.ua/zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-medycyni-4-osnovni-sposoby>
3. Штучний інтелект допоможе при ранній діагностиці раку легень: вчені. URL: medpravda.ua/ua/pub_3973
4. Нова модель штучного інтелекту може точно передбачити реакцію людини на нові препарати. URL: www.apteka.ua/article/648803

УДК 004

*Десятнюк Лілія Борисівна,
викладач кафедри медичної і
біологічної фізики та інформатики,
Терлецький Ярослав В'ячеславович,
студент 1-го курсу медичного факультету №1.*

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

БЕЗПІЛОТНІ ЛІТАЮЧІ АПАРАТИ НА СЛУЖБІ МЕДИЦИНИ

Безпілотні літальні апарати, які не так давно використовувалися лише військовими та вченими, щільно увійшли в наше сучасне життя. В останні роки застосування дронів у різних галузях стало дедалі популярнішим. Вони доставляють їжу та покупки, допомагають гасити пожежі, беруть участь в гонках та змаганнях, знімають відео-

репортажі і просто дозволяють цікаво проводити час з друзями. Важливою галуззю, в якій вони можуть бути корисними, є медична сфера. [1]

Безумовно, доставка медичного обладнання та ліків є одним із основних застосувань дронів у медицині. В недоступних місцях, таких як гірські містечка та острови, дрони можуть доставляти необхідні медичні засоби. Крім того, вони можуть допомогти в медичних надзвичайних ситуаціях, таких як природні катастрофи або епідемії, коли необхідно швидко доставляти медичне обладнання та ліки.

Потужні моделі квадрокоптерів, а також їх шестикрилих побратимів гексокоптерів вже використовують для перенесення вантажів. Подібної системою доставки активно користується і пошта Швейцарії. Завдяки безпілотникам здійснюється доставка кореспонденції в важкодоступні населені пункти. [1]

Дрони можуть використовуватися для забезпечення медичної допомоги у віддалених районах, де немає можливості отримати достатню кількість лікарів та медичних засобів. Наприклад, можуть доставляти кров та інші медичні матеріали, що є необхідними для лікування пацієнтів з важкими травмами чи захворюваннями.

Однією з переваг використання дронів у медицині є швидкість та точність доставки. Вони можуть легко обійти транспортні затори, зменшити час та забезпечити точну адресну доставку. Це дуже важливо в медичній галузі, де кожна секунда може мати вирішальне значення. Швидка доставка медичних засобів та ліків може допомогти врятувати життя пацієнта або запобігти ускладненням стану здоров'я.

Крім того, витрати на логістику медичних засобів та ліків, значно зменшуються при експлуатації літальних апаратів. Традиційні методи доставки, такі як автомобілі та літаки, можуть бути дорожчими та менш ефективними. Використання дронів може допомогти знизити витрати на паливо та транспорт, хоча для розробки та вдосконалення цієї технології потрібні інвестиції. Але ми впевнені, що результат та подальше заощадження коштів не змусить довго чекати.

Недоліками використання дронів у медицині є обмежена вагова та розмірна категорія обладнання, яке може бути доставлене. Дрони зазвичай можуть перевозити вагу до 8 кілограмів, що не дозволяє доставляти великі об'єкти, такі як обладнання для інтенсивної терапії або рентгеновські апарати. Крім того, погодні умови можуть обмежити можливості використання, зокрема при поганій видимості, сильному вітрі або дощу.

Не менш важливим аспектом є те що, використання гвинтових дронів у медицині може викликати проблеми зі забезпеченням конфіденційності пацієнта. Дрони можуть містити інформацію про медичне становище пацієнта, що може стати доступною для сторонніх осіб, за умови, якщо апарат, який доставляв медикаменти буде перехоплений, або зламаний.

Експлуатація дронів у медицині також потребує спеціальних правил та регуляції. Для забезпечення безпеки доставки медичних засобів та ліків необхідно мати відповідні ліцензії, а також дотримуватись правил безпеки та обмежень. Наприклад, дрони не можуть летіти в безпілотній зоні аеропортів, біля шкіл та інших об'єктів громадського користування. Крім того, необхідно мати достатньо кваліфікований персонал, щоб забезпечити безпеку під час експлуатації безпілотних апаратів.

Незважаючи на ці недоліки, використання дронів у медичній сфері може бути дуже ефективним інструментом. Одним з прикладів успішної реалізації проекту експлуатацію

дронів у медицині є проєкт Zipline в Руанді. У рамках цього проєкту дрони доставляють кров та медичні засоби до віддалених регіонів Руанди, де дороги не проходять та доступ до медичних засобів є дуже обмеженим. [2]

Ще одним успішним прикладом використання дронів у медицині є проєкт Matternet в Швейцарії, де дрони доставляють пробірки з кров'ю та інші медичні засоби між лабораторіями та лікарнями. Цей проєкт дозволяє зменшити час доставки з кількох годин до кількох хвилин, що допомагає вчасно діагностувати та лікувати пацієнтів. [3]

Експлуатація дронів в медичній сфері має великий потенціал для поліпшення якості та швидкості медичного обслуговування. Їх використання може допомогти збільшити кількість людей, які отримують доступ до медичної допомоги, особливо в віддалених регіонах або в зонах бойових дій.

Однак, важливо зазначити, що використання дронів в медичній сфері потребує не тільки нових технологій, але й правильної регуляції, ліцензування та безпеки. Оскільки дрони можуть бути небезпечними, коли випадково потраплять в неправильні руки.

Тож необхідно розробити нові стандарти та регуляторні рамки, які забезпечать високий рівень безпеки та якості для доставки медичних засобів, вакцини та ліків. Потрібно враховувати такі фактори, як метеорологічні умови, висоту польоту, зону польоту, масу дронів та інші вимоги щодо безпеки.

Отже, використання дронів в медичній сфері може мати наступні переваги:

1. Швидкість доставки;
2. Зниження витрат: оскільки не потрібні додаткові ресурси для забезпечення транспортування.
3. Доступ до віддалених районів особливо туди, де транспорт на дорогах є обмеженим або неможливим.
4. Зниження ризику зараження: зниження ризику зараження від персоналу, який доставляє ці матеріали.
5. Розширення обсягу послуг.

Але слід пам'ятати та враховувати ризики цієї технології, а саме:

1. Несанкціонований доступ до медичних даних: під час передачі медичних даних через дрони, існує ризик, що дані можуть потрапити в несанкціоновані руки.
2. Помилкова діагностика: дрони можуть не завжди надавати точну інформацію, що може призвести до помилкової діагностики хвороби.
3. Технічні проблеми: можуть виникати технічні проблеми, які можуть призвести до аварії та пошкодження медичного обладнання, під час польотів дронів.
4. Перешкоди на шляху дронів: дрони можуть зіткнутися з іншими об'єктами, такими як дерева або будівлі.
5. Проблеми зі зберіганням та перевезенням медичних матеріалів: необхідно дотримуватися певних вимог з приводу зберігання та транспортування, щоб запобігти їх пошкодженню чи забрудненню.

6. Неправильне використання дронів: за умов неправильного використання, вони можуть стати небезпечними для людей, що може призвести до травм або аварій.

Ці ризики можуть бути зменшені за допомогою правильної підготовки та навчання персоналу, розробки детальних процедур безпеки та технічної підтримки обладнання.

Крім того, важливо, щоб медичні працівники та інші зацікавлені в цьому люди брали участь у процесі розробки та впровадженні цієї технології, щоб забезпечити її максимальну користь та врахувати особливості медичної практики.

Нарешті, важливо зазначити, що використання дронів у медичній сфері - це лише один із аспектів ширшої тенденції використання у різних галузях, таких як транспорт, доставка, агрономія та інші. Зараз безпілотні літаючі апарати перетворюються на все більш важливий інструмент для покращення життя людей, а їх потенціал у медичній сфері ще повністю не розкритий.

ДЖЕРЕЛА:

1. Дрони: сфери застосування в теперішньому і майбутньому. URL: https://brain.com.ua/ukr/brain_guide/dronu-sfery-zastosuvannya-v-tepershnomu-v-majbutnomu/
2. Швидкість, автономність, масштаб і маневреність. URL: <https://www.flyzipline.com/>
3. *Matternet* запускає в Цюриху найдовший у світі міський маршрут доставки дронами. URL: <https://mtrr.net/>

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Буряк І.І.,

*аспірантка кафедри педагогіки та педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

ДОСВІД ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ ЩОДО НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПІДХОДУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Необхідність підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільного виховання дуже актуальна в наш час, адже розвиток особистості починається ще в дошкільному віці, і великий вплив на цей розвиток мають заклади дошкільної освіти, та безпосередньо вихователі. Про це наголошується в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», пріоритетних напрямках Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні та інших програмних документах.

Підготовку до педагогічної діяльності та готовність до неї на психолого-педагогічному рівні вітчизняні і зарубіжні вчені розглядають з різних позицій: основи загальнопедагогічної підготовки та становлення професіоналізму особистості педагога (А. Бойко, І. Зязюн, Н. Гузій, В. Володько, Ю. Бабанський, О. Абдулліна, А. Кузьмінський,

В. Андрущенко, З. Курлянд, Г. Балл, К. Дурай-Новакова, В. Сластьонін, О. Мороз та ін.); обґрунтування психологічної готовності педагогів до праці (Л. Кандибович, В. Рибалко, П. Перепилиця, М. Дьяченко та ін.); виявлення сутності й змісту формування готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності (С. Литвиненко, М. Коць, А. Ліненко, Л. Кондрашова, О. Біда, Н. Кузьміна та ін.); становлення професіоналізму вихователя дошкільного навчального закладу (Т. Поніманська, Р. Буре, О. Кононко, Г. Беленька, Л. Семущина, Л. Артемова, С. Русова та ін.); упровадження нових педагогічних технологій навчально-виховного процесу в закладах освіти (О. Пометун, О. Пехота, П. Автономов, О. Дубасенюк, І. Бех, О. Падалка, С. Сисоєва, А. Вербицький, А. Белкін та ін.).

Проблема формування готовності й підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до педагогічної діяльності висвітлюється в працях таких дослідників, як К. Волинець (інтеграція загальнопедагогічної підготовки), О. Кучерявий (організація професійного самовиховання майбутніх вихователів), Л. Машкіна (до використання інноваційних технологій), С. Будак (до навчання іноземної мови), Н. Грама (до економічного виховання), Н. Ємельянова (до роботи над засвоєнням дітьми народознавчої лексики), Н. Ковальова (до навчання техніки читання дітей 6-7 років), Т. Танько (до музично-педагогічної діяльності) та ін.

Підготовка кваліфікованих педагогів дошкільної освіти зможе забезпечити гармонійний розвиток особистості дошкільника в безпечному, недискримінаційному середовищі. Щоб створити саме таке недискримінаційне середовище, потрібно ураховувати всі права дитини, її індивідуальні особливості тощ, та професійно використати їх у вихованні дітей дошкільного віку.

Пріоритетність прав дітей у суспільстві закріплена у таких документах: Декларація прав дитини (1959), Конвенція ООН про права дитини (1989), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990)

Декларація прав дитини – документ, що регулює становище дитини у сучасному суспільстві. Головна ідея цього акту «Добро – дітям». У преамбулі Декларації зазначено, що дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує особливої опіки і уваги, включаючи правовий захист, як до, так і після народження. Отже, батьків, чоловіків і жінок персонально, громадські організації, органи влади на місцевому та національному рівні Декларація закликала визнати ці права та забезпечити їх виконання через правову реформу чи іншими шляхами. Женевська Декларація стала першим кроком на шляху до визнання дітей як правових суб'єктів (людей з їхніми власними правами). Сам текст Декларації свідчить про перехід від соціальної допомоги і захисту дітей до захисту прав дітей. В той же час Декларація вважає дитину правовим суб'єктом, тобто не визнає за нею право самостійно користуватися своїми правами. Декларація стосується майже виключно захисних прав, її лейтмотивом є кращі інтереси дитини, іншими словами, дитина визнається окремою істотою.

Слід відзначити прийняття Конвенції ООН про права дитини. У ній дитина вперше розглядається не тільки як об'єкт, що вимагає спеціального захисту, але і як суб'єкт права, який має всі права, що є в людини.

Цей документ закликає дорослих будувати свої взаємини з дітьми на морально-правових нормах, в основі яких лежить справжній гуманізм і демократизм, повага і

дбайливе ставлення до особистості дитини, її думки, поглядів. Одночасно Конвенція стверджує необхідність формування в підростаючого покоління усвідомленого розуміння законів і прав інших людей, шанобливого ставлення до них.

Положення Конвенції зводяться до чотирьох основних вимог, які повинні забезпечити права дітей: виживання, розвиток, захист і забезпечення активної участі в житті суспільства.

Основна ідея Конвенції – єдність прав і обов'язків. Конвенція пов'язує права дитини з правами та обов'язками батьків та інших осіб, які несуть відповідальність за життя дітей, їх розвиток і захист, надає право приймати рішення. Конвенція про права дитини формулює громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні права дітей.

Н. Ю. Воевутко розкрила сутність поняття «недискримінаційний підхід в освіті», як підхід, що передбачає заборону дискримінації будь-якого роду, зокрема, за ознакою статі, раси, кольором шкіри, етнічного або соціального походження, генетичних характеристик, мови, релігії або переконань, політичних та інших поглядів, приналежності до національної меншини, майнового стану, походження, обмеження працездатності, віку або сексуальної орієнтації (Хартія основних прав Європейського Союзу, 2000). Згідно з Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

Отже, ми можемо зробити висновок, що недискримінаційне виховання (його ще можемо назвати чутливим) базується на недискримінаційному підході у вихованні і є складовою особистісноорієнтованого підходу. Недискримінаційне виховання дітей дошкільного віку – це здатність педагога сприймати, розрізняти, усвідомлювати наявні відмінності між дітьми та належним чином реагувати, враховуючи ці аспекти у власних педагогічних діях і стратегіях. Чутливе виховання – це про цінність кожної дитини, її унікальність і неповторність, а також про повагу до унікальності кожної та кожного. Недискримінаційне виховання виявляється і освітньому процесі (тобто на заняттях з дошкільниками) тому важливим є те, що викладати на заняттях, і як це робити.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН від 12.01.2021 р. № 33 URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/>
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Козак Л.В. Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльнос- ті. Науковий журнал «Молодий вчений». 2018. № 8.1. (60.1) серпень. С. 71–75.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти. 2018 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
5. Мельник Н. І. Забезпечення якості дошкільної освіти в контексті аналізу професійної підготовки педагогів дошкільної освіти в країнах Західної Європи / Н. І. Мельник // Наука і освіта : педагогіка і психологія : наук. пр. журн. – № 10/СХХVII. – Південноукр. нац. пед. ун. імені К. Ушинського, 2014. – С. 135–140.

6. Проект Концепції розвитку дошкільної освіти. 2020 URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yakisna-ta-dostupna-doshkilna-osvita-zaversheno-gromadske-obgovorennnya-proyektu-koncepciyi-rozvitku-doshkilnoyi-osviti>

7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-19. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

8. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: монографія. – К.: Вища школа, 1997. – 179 с.

9. Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський рівень) вищої освіти. Ступінь «магістр». Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта». Наказ МОН України від 29.04.2020 р. № 572.

Кравчук В.Я.,
студентка.

Науковий керівник: Болгар О.М.,
викладач вищої категорії, методист.

Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

Olena547@ukr.net

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМУ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ЯК ОДНА З НАЙВАЖЛИВИШИХ СКЛАДОВИХ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

В останні роки спостерігається тенденція до погіршення здоров'я молодого покоління з низки причин, таких як погіршення екології, збільшення навчального навантаження та відсутність культури здоров'я в суспільстві. Ситуація ускладнюється тим, що самі діти не завжди усвідомлюють важливість здоров'я як необхідної умови життя і часто нехтують елементарними нормами догляду за ним, що призводить до збільшення соматичних захворювань, функціональних відхилень та інших розладів здоров'я. З цієї причини проблема здоров'я учнів стає пріоритетною у розвитку освітньої системи сучасної школи, стратегічною метою якої є виховання та розвиток вільної, життєлюбної особистості, збагаченої науковими знаннями про природу, готової до творчої творчості та моральної поведінки людини. Актуальність обраної теми полягає і в тому, що формування здорового способу життя є одним із провідних завдань, які мають стояти перед вчителями фізичної культури в сучасних школах.

Відомо, що індивідуальний спосіб життя активно формується ще змалечку. Це пов'язано з поступовим розвитком таких важливих психічних новоутворень, як самоконтроль, внутрішній план дій, абстрактно-логічне мислення, рефлексія,

самосвідомість та почуття власної гідності. Отже, важливо спонукати дітей ще зі шкільного віку сформувати корисні звички, навчити їх керувати своєю поведінкою та, таким чином, актуалізувати суб'єктивність у збереженні та зміцненні здоров'я.

Існує безліч визначень поняття «здоров'я», значення яких визначається професійною точкою зору різних авторів. Згідно з визначенням, прийнятим Всесвітньою організацією охорони здоров'я у вересні 1948 року: здоров'я - це стан повного фізичного, духовного та соціального добробуту людини, а не лише відсутність хвороб та фізичних дефектів. Добре відомо, що здоров'я людини - одна з найважливіших цінностей життя, яку не можна ні купити, ні позичити, її необхідно захищати та зберігати, розвивати, покращувати та зміцнювати [2].

У зв'язку з поняттям «здоров'я» потребує уваги й таке поняття, як «здоровий спосіб життя». Дуже поширена думка, що концепція здорового життя була сформована подіями останніх десятиліть. Справді, останні 10-15 років у ЗМІ багато і досить наполегливо говорять про здоровий спосіб життя. Але це зовсім не означає, що це явище суто сучасне. Історія свідчить, що джерела лежать ще з часу первісногромадського ладу. Виникнення здорового способу життя безпосередньо пов'язане з тим часом, коли первісна людина почала створювати знаряддя праці, коли вона почала розуміти, що життєві успіхи, багато в чому визначаються її фізичними можливостями, здатністю швидко наздоганяти здобич, долати всілякі перешкоди та природні перепони, здібністю далеко і влучно кидати каміння, списи, полюючи на великих та небезпечних тварин [5].

Донедавна здоров'я у переважній більшості випадків розумілося як здоров'я у вузькому біологічному сенсі. З цього погляду здоров'я розглядалося як універсальна здатність до різнобічної адаптації у відповідь на вплив зовнішнього середовища та зміни стану внутрішнього середовища. Тобто йшлося про фізіологічні адаптаційні можливості людини та про те, що здоров'я - лише частина поняття здорового способу життя. Але насправді виявляється, що здоровий спосіб життя у його єдності – це триада компонентів (біологічних, соціальних, психічних) з одного боку, а з іншого – це соціальна цінність, посилення якої є найважливішим завданням будь-якого цивілізованого суспільства. Виходячи з цього, визначення цього поняття повинні містити та зображати цю єдність.

Здоровий спосіб життя, на думку провідних медичних фахівців у галузі фізичної культури, - це реалізація комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної та соціально-психологічної системи профілактичних заходів, у якій мають місце: правильне фізичне виховання, розумне поєднання праці та відпочинку, розвиток стійкості до психоемоційних навантажень, подолання труднощів, гіпокінезія тощо.

Автори монографії «Формування здорового життя у молоді» (О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін.) вказували, що під здоровим способом життя розуміється діяльність, спрямована на зміцнення як фізичного і психічного, так і морального здоров'я, і що такий спосіб життя необхідно впроваджувати у сукупність всіх основних форм життя [1].

На думку академіків Д. Ізуткіна та О. Драча, здоровий спосіб життя – основний принцип профілактики всіх захворювань. Вони наголошують, що у ньому реалізований найцінніший вид профілактики – первинна профілактика захворювань, запобігання виникненню хвороб, розширення діапазону адаптаційних можливостей людини. Спосіб життя - здоровий, культурний, цивілізований - реалізується у конкретній предметній

діяльності, для протікання якої є дві необхідні умови: простір та час. Для того, щоб будь-яка діяльність увійшла у повсякденне життя людини, необхідно, щоб ця людина могла виділити годину зі свого часового бюджету для цієї діяльності досить стандартизованим чином, а сама діяльність буде реалізовуватись практично, а не лише у думках та мріях.

Таким чином, можна зробити висновок, що сутність здорового способу життя полягає в забезпеченні оптимального задоволення потреб людини за умови та на основі оптимізації психічного та фізичного розвитку людини, стану та функціонування внутрішніх та зовнішніх систем та взаємозв'язків між ними, а також гармонії між особистістю й суспільством.

Значна роль фізичних вправ у збереженні та зміцненні здоров'я молодого покоління, підтримці високого рівня працездатності доведена чисельними дослідженнями, в яких зазначено, що оптимальна фізична активність у поєднанні зі збалансованим харчуванням та способом життя найбільш ефективна у подоланні епідемій, профілактиці багатьох захворювань та покращенні якості життя.

За даними МОЗ України, оптимальний фізичний розвиток і функціональний стан досягається при помірних фізичних навантаженнях, за умови регулярних занять, не менше 2-2,5 годин на тиждень. Поряд з цим у сучасній літературі накопичено величезний матеріал щодо негативного впливу інтенсивних фізичних навантажень на молодий організм [3].

Дослідження показують, що інтенсивні заняття спортом у ранньому віці призводять до хронічних захворювань суглобів, лордозу та кіфозу, раннього закриття зон зростання. Зважаючи на це, слід зазначити, що дозування фізичних вправ необхідно здійснювати з урахуванням індивідуальної чутливості організму, добового та сезонного ритму, вікових особливостей, а також кліматогеографічних та соціальних факторів. Насправді лінійної залежності між величиною навантаження та її позитивним впливом на здоров'я немає. На думку професора Я. Вайнбаума, оптимальний ефект досягається тільки при певних значеннях навантаження, діапазон яких, як правило, невеликий і дуже індивідуальний. Зменшення навантаження нижче за цей діапазон викликає непропорційно різке зниження оздоровчого ефекту. Підвищення навантаження вище верхньої межі оптимальності не призводить до значного поліпшення показників здоров'я, а тим більше може негативно позначитися на його стані. При цьому слід враховувати, що діапазон оптимальних навантажень багато в чому індивідуальний [4].

Реакція організму на однакові навантаження у різних людей може бути різною залежно від рівня фізичної підготовки, віку, статі тощо. Вважається, що 3-5 разових занять на тиждень з використанням дихальних вправ, ходьби, бігу, катання на лижах та інших вправ із циклічним характером рухів найефективніше впливають на повне відновлення порушених функцій організму і мають загальнозміцнювальні властивості.

Дослідження показали, що для значних зрушень у фізичній формі, для більш ефективного, стійкого впливу вправ на розвиток сили, швидкості, гнучкості та інших життєво важливих якостей двох занять на тиждень зовсім мало. Школярам слід прищеплювати любов до себе додатково, систематично працювати над своїм фізичним розвитком від одного до двох разів на тиждень, а також бажання і наполегливість виконувати щоденну ранкову зарядку та загартовування. Тільки в цьому випадку відбувається значне поліпшення їх здоров'я та фізичного стану, навіть якщо на початковому етапі були порушення життєво важливих функцій та захворювання.

Здоровий спосіб життя як оновлене наукове та повсякденне поняття охоплює об'єктивну потребу сучасного суспільства у здоров'ї, фізичному удосконаленні та фізичній культурі людини.

Одним із найважливіших соціальних факторів у формуванні способу життя та здорового способу життя, зокрема, є фізична культура та масовий спорт, які в останні 15-20 років у багатьох країнах називають спортом для всіх. Фізична культура є стрижнем, головною умовою здорового способу життя та багато в чому охоплює поняття та явище здорового способу життя. Він також визнав, що процес формування фізичної культури тісно пов'язаний з такими об'єктивними факторами способу життя, як економіка та наявність вільного часу, екологія та умови праці, житлові та інші умови, а також умови фізичної культури та спорту, види діяльності.

Людина, яка систематично займається спортом, у 2-3 рази легше переносить життєві негаразди, на 15-20% проявляє більше ініціативи в роботі, громадському житті колективу, стає активною, комунікабельною, впевненою у собі, прагне до кращих результатів у тій сфері, де докладає зусиль.

Фізичне виховання у школі має вирішальне значення виховання повноцінної цілісної особистості школяра, адже вирішує завдання не лише збереження та зміцнення здоров'я, а й підвищення рівня комунікабельності, соціальної активності дитини. Останнім часом лікарі та вчителі б'ють на сполох: нинішні школярі менш активні, ніж їх однолітки в попередні роки, виявляються порушення постави, вони більше страждають на плоскостопість та інші захворювання рухової системи. Одна з причин – недостатнє м'язове навантаження. У малорухливих дітей дуже слабкі м'язи. Вони не в змозі підтримувати тіло у правильному положенні, у них розвивається погана постава, утворюється сутулість. При систематичних заняттях фізичною культурою та спортом відбувається безперервне удосконалення органів та систем організму людини. У цьому полягає позитивний вплив фізичної культури на зміцнення здоров'я.

Достатня рухова активність є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості. Навіть напружена розумова діяльність неможлива без руху. Заняття спортом також викликає позитивні емоції, бадьорість, створює гарний настрій. Тому стає зрозумілим, чому людина, яка пізнала “смак” фізичних вправ, прагне до регулярних занять ними.

Оптимальний руховий режим школяра повинен складатися з ранкових фізичних вправ, рухливих ігор на перервах (для дітей молодшого шкільного віку), уроків фізкультури, занять в гуртках та спортивних секціях, прогулянок перед сном, активного відпочинку у вихідні дні. При систематичних заняттях спортом відбувається постійне удосконалення органів та систем людського тіла. Здебільшого це позитивний вплив фізичної культури на зміцнення здоров'я.

Таким чином, розв'язання проблеми оптимального рухового режиму в освітніх закладах стає важливою гігієнічно-медичною та одночасно соціально-економічною проблемою, оскільки школярі особливо схильні до впливу малорухливості. Цей стан набуває особливого значення у вихованні дітей старшого шкільного віку у зв'язку зі збільшенням частки розумового навантаження в загальному розкладі дня. Тому

неодмінною умовою відпочинку дітей після напруженого розумового навантаження під час уроків є раціонально організована рухова активність.

Роблячи висновок з вищевикладеного, розв'язання проблеми оптимальної фізичної активності багато педагогів, медичних працівників бачать у широкому застосуванні комплексу фізичних вправ, що сприяють задоволенню потреби школярів у русі, зміцненню їх здоров'я та підвищенню працездатності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О. П. Школа компетентностей на уроках з фізичної культури в початкових класах / О. П. Аксьонова, Л. В. Кириленко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2018. Випуск 3 К (97). С. 25–32.
2. Лоза Т. Методологічні основи оздоровчого тренування студентської молоді. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017. № 3(59). С.72-77.
3. Особистісно-орієнтований підхід до формування здорового способу життя студентів [Текст] : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і студ., 11 квіт. 2014, Чернігів / МОН України, Чернігів. нац. пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка / Т. В. Шепеленко. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2014. 144 с.
4. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти, затверджений наказом МОЗ України «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти» від 25.09.2020 № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#top>
5. Столітенко Є. Виховання позитивного ставлення до фізичної культури в учнів 5-7 класів / Столітенко Є. // Фізичне виховання в школі. 2001. № 3. С. 40-44.

*Мельниченко Валентина Юрївна,
вчитель початкових класів
Веселокутської гімназії
Білоцерківського району
Київської області*

«ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ»: ПРИЙОМ-ГРА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

*«Мистецтво навчання є мистецтво
пробуджувати в юних душах
допитливість і потім задовольняти її»
А. Франс*

Жити в сучасному інформаційному просторі й не володіти навичками критичного мислення означає піддаватися маніпуляціям, довіряти фейкам і бути легкою здобиччю для шахраїв.

З того часу, коли освіта України кардинально змінилася з початками НУШ, виникла необхідність в оновленні методів і прийомів навчання, у запровадженні інноваційних технологій у процес формування в учнів предметних і життєвих компетентностей. Сучасному суспільству потрібні громадяни, які здатні орієнтуватися у мінливості життя,

приймати нестандартні рішення, творчо підходити до вирішення проблем, самооцінювати результати своєї діяльності, вміти мислити гнучко, динамічно, бути здатним адаптувати своє мислення до мислення інших людей. Ці завдання актуальні на кожному етапі шкільної освіти, а її початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення.

Процес формування навичок і вмінь критичного мислення відбувається постійно, але особливу роль відіграє той період, коли людина перебуває на етапі становлення особистості, отримання знань, формування життєвої позиції. Це означає, що ми можемо говорити про те, що час навчання в школі – один з найбільш сприятливих моментів для розвитку критичного мислення.

Професія педагогів особлива – від результатів її діяльності залежить майбутнє учнів як громадян країни, якими професіоналами вони будуть, які життєві вибори будуть здійснювати і настільки ефективно будуть функціонувати в сучасних реаліях.

Технологія формування та розвитку критичного мислення – це рушійна сила, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку особистісних якостей.

Головна умова успішного використання педагогами технологій, спрямованих на розвиток критичного мислення, є їх власне розуміння і прийняття ідеї про необхідність розвитку критичного мислення.

«Для НУШ розвиток критичного мислення – це одна з наскрізних задач, яку кожний вчитель має розв'язувати щоденно. Навичка критично мислити дозволяє людині приймати зважені, обмірковані рішення, які потрібні їй в особистому, і в суспільному житті. Уміння аналізувати інформацію, брати до уваги різні точки зору (попри те, що не погоджуєшся з ними), об'ємна оцінка подій, явищ, прийняття рішень на основі аналізу даних, вміння «жити» в медійному просторі тощо, є важливими навичками для людини XXI століття. Сильне демократичне суспільство – це суспільство людей, що критично мислять», – Інна Большакова, тренерка НУШ і авторка підручників для початкової школи.

Отже, що таке критичне мислення? Це навик, який допомагає дитині розвинути гнучкість розуму, засвоювати нову інформацію і розуміти складні проблеми.

На етапі планування свого уроку педагог може самостійно підібрати методи і прийоми опанування новою інформацією, залежно від складності та етапу вивчення певної теми. Важливо і те, на скільки вдало підібрані вправи, які б дозволяли учням не лише сприймати, а й аналізувати отриману інформацію. Тому уроки, де це постійно відбувається, створюють плідні умови для формування та розвитку критичного мислення. Якщо ж планувати уроки з використанням на них відповідних специфічних форм та методів, то результат буде ще більш високим.

Одним із таких методів розвитку критичного мислення є метод «Шість капелюхів мислення». Даний метод – це простий і практичний спосіб отримати навички практичного мислення для більш об'єктивного рішення поставленого завдання.

Сам прийом було запропоновано британським письменником, психологом та спеціалістом з творчого мислення Едвардом де Боно у 1985 році. Основою цього підходу є концепція паралельного мислення.

Психолог пропонує розділити пошук рішень якої-небудь проблеми на 6 окремих елементів, кожен з яких представлений метафоричним капелюхом певного кольору, що символізує спосіб мислення.

«Шість капелюхів» – ефективний засіб формування ключових компетенцій:

1) навчально-пізнавальних: спрямованих на готовність до вирішення проблеми, коли дитина аналізує поставлену перед ним задачу (на неї вказує колір капелюхи) і розробляє алгоритм її вирішення;

2) технологічних: коли успіх школяра багато в чому залежить від чіткого дотримання інструкції (наприклад, в «чорнім» капелюсі акцентуємо увагу тільки на мінуси, ніяких плюсів; в «білім» капелюсі мислимо фактами, цифрами, без емоцій і суб'єктивних оцінок);

3) ціннісно-смыслових: спрямованих на готовність до самоосвіти, коли учень сам здійснює інформаційний пошук потрібного матеріалу.

4) інформаційних: спрямованих на формування і розвиток способів роботи з інформацією: здатність усвідомлювати потребу в інформації, здатність розробляти стратегії пошуку інформації, здатність систематизувати, обробляти і відтворювати інформацію, здатність синтезувати існуючу інформацію, створюючи на її основі нове знання;

5) комунікативних: спрямованих на готовність до соціальної взаємодії, коли школярі взаємодіють один з одним в групі і цивілізовано відстоюють свою точку зору.

Принцип організації в режимі цієї технології дуже простий, полягає у тому, що кожен учень (учасник) у процесі обговорення проблеми «одягає» капелюх певного кольору і мислить так, як «вимагає» колір одягнутого капелюшка. А ще цей метод – певний спосіб «мозкового штурму», за допомогою якого можна розглядати питання з різних точок зору. Коли учень або група «приміряють» капелюх, вони починають мислити в певному руслі, як би говорити від імені капелюха. Н. Ратко вважає, що «це знімає напругу, дає їм свободу. Ідеально, коли учні знають суть питання, відмінно володіють текстом, тоді робота йде дуже якісно і цікаво».

Капелюх певного кольору передбачає включення відповідного режиму мислення, якому має слідувати учень чи команда в момент аргументації своєї позиції у процесі дискусійної гри:

– Білий капелюх: інформація. У цьому режимі мислення нас цікавлять тільки факти. Ми ставимо питання про те, що ми вже знаємо, яка ще інформація нам потрібна і як нам її отримати.

– Червоний капелюх: почуття і інтуїція. У режимі червоного капелюха в учасників сесії з'являється можливість висловити свої почуття й інтуїтивні припущення відносно даного питання, не вдаючись до пояснень про те, чому це так, хто винен і що робити.

– Чорний капелюх: критика. Чорний капелюх дозволяє дати волі критичним оцінками, побоюванням і обережності. Він захищає нас від непродуманих дій, вказує на можливі ризики.

– Жовтий капелюх: логічний позитив, що вимагає від нас перемкнути свою увагу на пошук переваг і позитивних сторін даної ідеї.

– Зелений капелюх: креативність. Придумування нових ідей, переосмислення вже існуючих, пошук альтернативи, дослідження можливостей.

– Синій капелюх: управління процесом. Призначений не для роботи зі змістом завдання, а для управління самим процесом роботи. Зокрема, його використовують на початку сесії для визначення того, що належить зробити, і в кінці, щоб узагальнити досягнуте.

Яка послідовність висловлення думок представниками кожного з типів мислення? У процесі дискусії спочатку слід надати слово представникам білого капелюху – перш ніж оцінити будь-яке проблемне питання, варто передусім ознайомитись з інформацією про предмет обговорення. У початкових класах, під час використання даного прийому, доцільно після чорного капелюха вислухати жовтий, що дасть змогу урівноважити думки і не дозволить сконцентруватися на негативі. Останнім потрібно вислухати синій капелюх. Послідовність виступів представників капелюхів іншого кольору можна узгодити в процесі дискусії – залежно від активності учасників гри. Тож метод капелюхів де Боно – це простий і практичний спосіб паралельного мислення де різні точки зору співіснують одночасно, а не заперечують одна одній.

Приміряючи 6 незалежних типів мислення у процесі вирішення практичних завдань, можна з легкістю подолати 3 головні проблеми:

- Зайві емоції. Оцінка певної ситуації з різних точок зору сприяє тому, що ми приймаємо рішення, здійснивши комплексний аналіз у 6 незалежних площинах.
- Розгубленість. Багаторівневе завдання підвищеної складності може викликати почуття невпевненості у власних силах. Концепція паралельного мислення дозволяє підійти до вирішення завдання систематично, зібравши факти та оцінивши всі «за» і «проти».
- Непослідовність. Використання такого прийому дозволяє структурувати весь масив інформації за окремими ознаками, тобто вирішити проблемне питання з використанням системного підходу і при цьому залишає місце для творчості.

Використання даного прийому дозволить розкрити учнів, як творчих і конструктивних мислителів, які вміють аналізувати і систематизувати навчальний матеріал, знаходити нові, власні шляхи вирішення ситуації.

Чому саме цей метод Едварда де Боно?

- Окремий колір – інший напрямок режиму мислення.
- Змінюючи капелюх – ми можемо керувати напрямком думок.
- Зняти і вдягти капелюх (вибрати інший шлях міркування) можна в будь-який момент гри.
- Послідовність.
- Виключає зайві, неважливі розмови, плутанину.
- Упорядковує ставлення.

«Метод шести капелюхів» — це один з найдієвіших прийомів з організації мислення. Він допомагає розвивати гнучкість розуму, креативність, приймати правильні рішення.

Критичне мислення – мислення самостійне. Учні повинні мати достатньо свободи, щоб мислити і самостійно вирішувати найскладніші питання. Застосування методу «Шість капелюхів» та цілеспрямована робота щодо вдосконалення розвитку критичного мислення в учнів початкових класів забезпечуватиме прояв у них позитивних змін: зросте інтерес молодших школярів до навчання; збільшиться бажання глибше осмислити нову інформацію; відбудуватимуться певні зміни в напрямку вироблення критичного ставлення до власного навчання. Головне завдання педагога – створити ситуацію успіху, дати відчуття радості досягнення, усвідомлення своїх здібностей, віру у важливість власної думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большакова І. Технологія розвитку критичного мислення. URL: <https://naurok.com.ua/tehnologiya-rozvitku-kritichnogo-mislennya-204402.html>
2. Державний стандарт початкової освіти. (Постанова КМ України №87 від 21.02.2018 р.) URL:<http://polishproject.nus.org.ua/wp-content/uploads>
3. Корінько Л.М. Роль критичного мислення у формуванні учнівських компетенцій. – Харків: Основа, 2010. – 90 с.
4. Павленко В.В. Метод Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» як засіб розвитку креативного мислення у школярів / В.В. Павленко // Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. редакцією В.С. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. – Житомир: «Полісся», 2016 с. – У 3-х ч. – Ч.1. – С.73–78.
5. Тягло О.В. Критичне мислення: навч. посібник. – Харків: Основа, – 2008. – 188 с.
6. Химинець В. Інновації в початковій школі: навч-метод. видання. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 312 с.

*Рудчик Н.С.,
студентка 4 курсу
спеціальності «013 Початкова освіта».
Науковий керівник – Хомюк Н.В.,
викладач кафедри природничо-математичних дисциплін*

НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ У НАВЧАННІ ПРИРОДОЗНАВСТВА УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В Україні найпоширенішою є класно-урочна система навчання, яка дозволяє навчати багатьох учнів одночасно. Основним компонентом цієї системи є урок – основна форма організації навчання, що характеризується цілісністю, логічною завершеністю, обмеженістю в часі і відбувається за розкладом та при сталому складі учнів. Зазвичай урок будується на основі певних принципів, правил та закономірностей і містить контроль, корекцію та закріплення знань, вивчення нового матеріалу, закріплення та застосування, перевірку та оцінювання, узагальнення та систематизацію знань. Такі уроки називаються стандартними.

Хоч стандартні уроки сьогодні відіграють важливу роль у навчанні школярів, проте стає помітним зниження інтересу учнів до класних занять. Вирішенням цієї проблеми є впровадження нестандартних (нетипових) уроків. Вони сприяють пробудженню пізнавального інтересу учнів.

Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що не підлягає дотриманню стандартної структури. Такі уроки не обмежують вчителя певними визначеними етапами, методами та видами роботи. «Особливість нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке б викликало зацікавлення в учнів, сприяло їхньому

оптимальному розвитку й вихованню»[1, с. 68]. Нестандартні уроки характеризуються інформаційно-пізнавальною системою навчання та можуть бути організовані, як самостійна діяльність учня, забезпечена необхідними матеріалами та керована вчителем.

Перевагою нестандартних уроків є те, що вони стимулюють ініціативність, пізнавальну активність та творчість. Навчання ж спрямовується на підвищення якості знань, формування цілеспрямованості та необхідних компетентностей в учнів. Нестандартні уроки за своїм змістом дуже близькі до гри, всі прийоми та методи таких уроків відзначаються ігровим спрямуванням.

Нестандартні уроки не можуть повністю замінити традиційні форми роботи, адже не завжди характеризуються серйозною, вдумливою пізнавальною працею учнів, їм властиві великі затрати часу. Завдання для нестандартних уроків варто підбирати такі, щоб вони мали проблемний характер та містили суперечності. Це забезпечить пошук учнями оригінальних рішень, винахідливість.

Природознавчі ігри дозволяють учням навчитися працювати з образами предметів і явищ, яких немає у полі їх сприймання, тобто подумки переміщатись у часі та просторі. Однотипне навчання природознавства не сприяє творчому розвитку та розвитку мислення школяра. В результаті цього ученя не розуміє, як і для чого може використати отримані знання в майбутньому.

В процесі ігрової діяльності учнями здійснюються певні «відкриття», що призводять до підвищеного інтересу до навчання. Також у процесі гри учні засвоюють більший обсяг не лише необхідної, а й додаткової інформації, яка, можливо, не знайшла б місця на стандартних уроках. Ігри на уроках природознавства дозволяють учням самостійно знайти та обґрунтувати правильне вирішення того чи іншого питання.

До найпоширеніших нестандартних уроків відносяться такі:

- урок-гра;
- урок-квест;
- урок-конкурс;
- урок-подорож;
- урок-екскурсія;
- урок-свято;
- урок-конференція;
- урок-інтерв'ю;
- урок-інтелектуальна розвага;
- урок мислення і фантазії;
- урок КВК.

Урок-гра є дуже ефективним засобом навчання та виховання дітей. Ігри мають бути підібрані так, щоб вони відповідали темі уроку, а також – щоб завдяки ним досягалась поставлена мета та реалізовувались визначені завдання. Для уроку-гри можна використовувати ігри різного типу, зокрема настільні, дидактичні, сюжетно-рольові тощо. Напередодні уроку необхідно детально продумати такі деталі, як підготовка дидактичного матеріалу, правила ігор, необхідне обладнання, сюжет та розподіл ролей. Значною перевагою уроку-гри над стандартними є те, що учні не лише засвоюють готовий матеріал, а самі шукають шляхи вирішення того чи іншого питання. У сюжетно-

рольових іграх учні грають певні ролі, приймаючи рішення та перевірка їх правильності. В такому випадку ігровий підхід до навчання можна поєднувати з проблемним, тобто через аналіз матеріалу вирішувати проблемну ситуацію. Дидактичні ігри більш доцільно використовувати для повторення, закріплення та узагальнення знань. Урок-гра підвищує пізнавальний інтерес учнів, мотивує їх до навчання, дозволяє залучити до роботи всіх дітей одночасно, таким чином забезпечуючи активність на уроці.

Урок-квест передбачає змагання кількох команд. У квесті важливими є правильність і швидкість виконання завдань. Напередодні уроку-квесту необхідно придумати цікаві, нестандартні завдання, продумати місця станцій та маршрути для кожної з команд, причому такі, щоб не перетинались. Урок-квест забезпечить активність, дисциплінованість, організованість учнів, спонукатиме до мислення, аби не програти й не підвести команду. До роботи на такому уроці будуть залучені всі учні класу. Квест доцільно використовувати з метою узагальнення знань.

Урок-конкурс будується на виконанні певного завдання чи кількох завдань і передбачає переможців. Для проведення уроку-конкурсу необхідно заздалегідь продумати які конкурси проводити, як це робити, чого повинні досягнути учні в кінцевому результаті, як похвалити переможців та заохотити решту дітей. Урок-конкурс повинен сприяти розвитку школярів, адже в переважній більшості він має творчий характер, тобто переважає творча діяльність учнів. Урок-конкурс передбачає оцінювання – вербальне або невербальне. До оцінювання роботи учнів необхідно підійти дуже обережно, адже воно має бути об'єктивним та необразливим одночасно. Урок-конкурс – це чудовий засіб для навчання, виховання та розвитку учнів через творчість.

Урок-подорож можна провести різними способами та на різних уроках. Але найбільш поширеною формою такого уроку є віртуальна подорож з певним персонажем. Для уроку-подорожі необхідно продумати маршрут, атрибути (карти, відео- та аудіо-матеріали, ілюстраційний та демонстраційний матеріал тощо), форми діяльності учнів. Урок-подорож необхідно організувати так, щоб школярі не лише чули і бачили, а й запам'ятовували інформацію. З цією метою можна використовувати елементи інших типів нестандартних уроків (уроку-конкурсу, уроку-гри), а також традиційні методи навчання, зокрема репродуктивну чи евристичну бесіду. Урок-подорож спрямований на те, щоб навчати, виховувати, розвивати учнів, розширяти їх кругозір та зацікавлювати в навчанні.

Урок-екскурсія проводиться перед або після вивчення нової теми (тобто або для ознайомлення, або для узагальнення і підсумку). Особливістю, що характерна лише уроку-екскурсії, є те, що учні сприймають природу органами чуття і ознайомлюються з нею наживо. Таке заняття проводиться поза стінами школи. Урок-екскурсія передбачає попередню підготовку вчителя та учнів, тобто ознайомлення з правилами поведінки на природі, забезпечення необхідним інвентарем тощо. Урок-екскурсія не лише дає можливість озброїти учнів новими знаннями, а ще й розвиває в них спостережливість, кругозір, виховує любов до природи, бережливе ставлення до неї, естетичні почуття.

Урок-свято найкраще проводити вкінці теми чи семестру. Його функція – не стільки навчити, скільки дати учням можливість розкритися, самовиразитися, продемонструвати свої знання й таланти. Такий урок проводиться за складеним сценарієм. На уроці-святі можна використовувати ігри та конкурси. До цього уроку обов'язково мають бути

залучені усі учні класу. Завдяки використанню уроків-свят процес навчання стає різноманітнішим і цікавішим для учнів. Такий урок дозволяє підійти до навчально-виховного процесу творчо, незвичайно, розвивати вміння, таланти учнів, зацікавлювати їх, мотивувати до навчання.

Урок-конференція за своєю формою проведення дещо схожий на збори, нараду. Його суть полягає в тому, що заздалегідь підготовлені та ознайомлені з матеріалом учні разом з учителем обговорюють тему, обмінюються думками, але в жодному разі не можна перетворювати такий урок на доповідь учнів. Основна складова уроку – обговорення. Урок-конференція буде значно ефективнішим за умови, що повідомлення, бесіди, обговорення супроводжуватимуться наочністю, зокрема картинками, діаграмами, таблицями, схемами, відеороликами тощо. Під час уроку всі учні мають почуватися рівноправними, тобто серед них не може бути керівників і підлеглих, адже всі діти спільно з учителем є співorganizаторами такого уроку. Урок-конференцію можна доповнити практичними завданнями, що відповідають його темі. Напередодні уроку необхідно ознайомитись із матеріалом, підготувати наочність, питання для обговорення та, за потреби, практичні завдання. Урок-конференція виховує в учнів самостійність, повагу до співрозмовника, розвиває вміння формувати, висловлювати та відстоювати свою думку, слухати, виділяти головне, формує особистість школяра, допомагає йому зрозуміти свої можливості.

Урок-інтерв'ю будується за принципом того інтерв'ю, з яким учні зустрічаються у пресі, телевізійних передачах. Програма інтерв'ю має узгоджуватись із темою уроку. Запитання інтерв'ю варто будувати так, щоб спонукати учнів до мислення, аналізу інформації. Систему запитань для інтерв'ю потрібно скласти заздалегідь, а також передбачити варіанти можливих відповідей, аби під час уроку воно було змістовним, зв'язним. Урок-інтерв'ю корисний і для того, хто ставить питання (виховує повагу до співрозмовника, вміння слухати, розвиває креативність, комунікативні навички), і для того, хто на них відповідає (виховує повагу до співрозмовника, розвиває вміння формулювати і висловлювати свою думку).

Урок-інтелектуальна розвага проводиться у форм гри чи бесіди, де учні виконують завдання або відповідають на питання інтелектуального характеру. При проведенні таких уроків необхідно в обов'язковому порядку враховувати вікові та індивідуальні особливості школярів, їх попередню освіту підготовку. Доцільним також буде використання наочних матеріалів, таких як малюнки, схеми, таблиці тощо. Напередодні уроку треба детально продумати правила ігор та інструкції для виконання завдань. Урок-інтелектуальна гра має проходити в легкій формі, не втомлювати та не переважувати учнів та характеризуватись загадковістю, що вимагає зосередженості, обдумування, аналізу. Такі уроки запалюють в учнів бажання перемогти і, відповідно, стимулюють активність, виховують вміння доводити почату справу до кінця.

Урок мислення і фантазії допомагає учням опанувати основні розумові дії, а саме абстрагування/конкретизація, аналіз/синтез, індукція/дедукція, порівняння. Учні приходять до успіху через поєднання вільного володіння розумовими діями та ерудиції. На уроках такого типу можна використовувати індивідуальну, парну, групову,

колективну, фронтальну форми роботи. Уроки мислення і фантазії розвивають мислення і пізнавальний інтерес учнів, їх уяву, креативність, вміння висловлювати свою думку.

Урок КВК проводиться у формі змагання кількох команд. Всі команди мають бути рівносильними і мати назву та капітана. Ініціативу у формуванні команд рекомендовано передати учням. Завдання вчителя – розробити систему оцінювання та продумати цікаві конкурси. КВК повинно повністю відповідати темі уроку, містити такі завдання, які б мали триєдину мету і вкладалися у відведений час – урок. Формулювання завдань та конкурсів має бути нестандартним. Для цього можна використовувати казки, пісні, вірші, фільми тощо. Обов'язковим етапом КВК є підсумок уроку, де визначається переможець. Для уроку КВК характерними є емоційна насиченість, позитивний настрій, цікаві завдання. Такі уроки мають мету навчати, виховувати та всебічно розвивати особистість дитини.

Отже, ігрові форми роботи є значним компонентом сучасної методичної системи й, відповідно, є важливим елементом освітнього процесу. Завдяки ігровим ситуаціям, дидактичним іграм учні займають активну позицію у свідомому засвоєнні нових знань, зростає їхній інтерес до навчально-пізнавальної діяльності, спостерігається велика зосередженість на матеріалі, який вивчається, значно підвищується увага.

Особливість ігрових форм роботи полягає в тому, що попри високу ефективність їх застосування, вони обов'язково мають поєднуватися з іншими методами навчання та формами роботи.

Що стосується уроків природничої освітньої галузі, на них ігри є дуже доречними й ефективними за умови дотримання вимог щодо їх проведення. Будь-яка гра має спрямовуватись на отримання нових знань з природознавства та обов'язково виховувати любов до природи, прагнення її берегти. Наочністю можуть виступати і ілюстраційні, і демонстраційні матеріали (наприклад, мікроскоп або його зображення, Червона книга, глобус або карта, листя дерев та інше). Ігри мають забезпечити запам'ятовування основних географічних чи біологічних понять з теми.

Так як природознавство вивчається в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», ігри можна підбирати так, щоб вони пов'язували природничу освітню галузь з іншими, зокрема такими, як громадянська, історична, соціальна, здоров'язбережувальна, інформатична, технологічна, мистецька, мовно-літературна, математична, фізкультурна. Ігровий підхід на уроках природничої освітньої галузі забезпечує нестандартне мислення учнів, якісне засвоєння знань, вміння застосовувати здобуті знання в житті, формування вміння приймати та аналізувати рішення, самостійно опановувати матеріал та обирати основне, співпрацювати в групі. Попри це ігри не можуть повністю замінити традиційні методи навчання. Тому однією з вимог до застосування ігор на уроках природознавства є така: ігри мають доповнювати, урізноманітнювати навчально-виховний процес, але не складати основу уроку (за винятком нетрадиційних уроків). Це пов'язано з тим, що ставлення до ігрових методів навчання досить часто буває несерйозним.

Ігрові форми навчання можна застосовувати на всіх етапах уроку природознавства. За допомогою них можна організувати клас, налаштувати на роботу, перевірити знання, мотивувати до навчання, підвести до теми уроку, опрацювати новий матеріал, закріплювати, узагальнювати та застосовувати набуті знання в житті, перевірити знання учнів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васькова Н. Інноваційні технології в початковій школі. БВПШ. 2004. №6. С. 67-70.
2. Біда О. Модель підготовки студентів до викладання природознавчих дисциплін у початковій школі. 2002. №11. С. 47-49.
3. Бабій М.Ф. Нові психологічні напрями організації навчального процесу з природознавства: монографія. Луцьк: Вежа. 2003. 118 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2004. 352 с.
5. Льяницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації. Школа. 2004. №7. С. 27-28.
6. Дмитрієва К. Новітні технології у навчально-виховному процесі. 2003. №22. С. 23-26.
7. Приставська А. Ігрові технології навчання. 2011. №11. С. 5-97.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 159.923.2:81'23

*Гуцол Кирило Віталійович,
PhD з психології, старший науковий співробітник
лабораторії когнітивної психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

НАРАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ МЕРЕЖЕВОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасні соцмережі, стрімінгові платформи, відеохостинги та месенджери стали новою реальністю не тільки для конструювання соціальних зв'язків, а й простором для самовираження та самоідентифікації особистості.

У період масового долучення людей до перших соцмереж, основним аргументом користувачів щодо вибору тієї чи іншої платформи була можливість спрощення процесу обміну інформації, а також об'єднання людей в групи однодумців. В деякій мірі Інтернет-простір надає особистості можливість зберігати себе інкогніто, що, у свою чергу, породжує можливість створення розмаїття альтернативних Я-образів. Знеособленість стає однією з опорних особливостей віртуальної ідентичності або «віртуальної особистості». Фрейми ідентичності стають рухливими, а самосприйняття оформлюють нову дискурсивну реальність сучасності, яка характеризується множинністю, незавершеністю, поверхневістю та скороченням меседжів особистості.

Соціальні Інтернет-мережі стрімко трансформуються на користувачькі блогосфери, де центральне місце займає авторський текст (пост) або поєднання тексту та зображень (відео, фото, анімованих gif-картинок, мемів тощо). Блогосфера здатна сприяти вибудовуванню самоідентичності особистості, як на індивідуальному, так і соціокультурному рівнях.

Так, блоги спроможні допомагати людині не тільки виражати поточні думки на актуальні теми, а й звертатись до збережених в автобіографічній пам'яті уривків минулого, спрямовуватись на формування бажаного Я-образу через діалог з колажем «Інших». Отже, «користувацька сторінка» індивіду стає однією з варіацій дискурсивного декларування, конструювання досвіду, новим типом автонаративу.

В умовах мережевої культури та її вектором на публічність, блог надає можливість людині повідомити оточенню про себе. Презентуючи різні аспекти особистості, змінюючи її соціальний статус та факти біографії, соціальні мережі та блогосфера надають людині можливість експериментувати зі способами конструювання досвіду через оформлення профілю, аватару, даних про користувача, створення повідомлень.

Головну роль в блозі займає авторський текст, що передбачає певний рівень сформованості наративної компетентності її автора, сформованість у нього здатності виокремлювати та інтерпретувати наративні висловлювання Іншого, тобто, виявляти наративи в соціокультурних текстах (за текстом бачити наратив) та вибудовувати на цій основі власні наративні конструкти.

Атрибутивні форми наративного конструювання досвіду розрізняються в блогах різних Інтернет-платформ, що, у свою чергу, зумовлює мету: визначити особливості сформованості наративної компетентності користувачів самих популярних соціальних мереж.

Для досягнення поставленої перед нами мети було проведено експериментальне дослідження для визначення рівнів сформованості наративної компетентності респондентів за авторською методикою, що передбачає: підбір необхідного наративного матеріалу для опрацювання респондентами; розробку діагностичних завдань до обраних нами текстів; алгоритм визначення в особистості певного рівня сформованості зазначеної компетентності; залучення групи експертів для визначення рівнів наративної компетентності респондентів.

Визначаючи критерії відбору наративного матеріалу для опрацювання респондентами, ми спиралися на теоретичні положення У. Еко про «відкритість» тексту, концепцію М. Бахтіна про діалогічність та концепцію Н.В. Чепелевої про структурно-смыслову організацію тексту як чинника його розуміння.

У нашому дослідженні ми керувалися наступними критеріями відбору текстів-нاراتивів.

1. Діалогічність тексту:

- персоніфікованість – наявність у тексті елементів, які характеризують автора твору і його ставлення до тих чи інших проблем;
- адресованість, яка визначається тим, наскільки автор уявляє своїх читачів, яка сила їх впливу на висловлювання, особливо на його композицію та стиль;
- наявність у тексті осередків, які дають реципієнтові можливість зупинитися, обдумати прочитане, відреагувати, висловити своє ставлення до змісту, поставити запитання до автора, тощо;
- включення в смисловий простір тексту різних точок зору на матеріал, що викладається, зіставлення різних смислових позицій.

2. Структурованість – інформаційна насиченість тексту-нاراتиву, яка включає в себе когнітивну, рефлексивну та регулятивну інформацію, а також її рівномірний розподіл по всьому тексту [2].

3. Лаконічність, що передбачає обмеження на обсяг текстів для опрацювання.

Для визначення рівня сформованості нарративної компетентності особистості респондентам для ознайомлення та опрацювання було запропоновано 5 текстів: оповідання П. Вілларда «Старий телефон», уривок з роману М. Кідрука «Жорстоке Небо», оповідання Г. Бука «Шукач», уривок з повісті В. Бурлакова «Життя Р.С.», уривок з оповідання С. Жадана «Матвій».

Серед них респонденти мали довільно обрати будь-які три тексти та виконати 14 завдань до кожного з них, завдання були розроблені з урахуванням вищенаведених критеріїв сформованості нарративної компетентності особистості на кожному з трьох рівнів: передсмислового, смислового, метасмислового, а також двох проміжних рівнях [1].

Вибірку учасників експерименту склали 150 осіб – активних користувачів соцмереж віком від 18 до 57 років (86 жінок та 64 чоловіків). Респондентів було об'єднано в 5 груп по 30 осіб у кожній залежно від їх уподобань та ступеня активності в соціальних мережах:

- Ютуб-блогери;
- Інстаграм-блогери;
- ТікТок-блогери;
- Фейсбук-блогери;
- Телеграм-блогери.

Даний розподіл респондентів був обумовлений припущенням про нерівномірність сформованості нарративної компетентності в блогерів, які є користувачами різних соцмереж.

У такому випадку, тенденції розвитку нарративної компетентності цих респондентів зумовило б виокремлення цільової аудиторії тренінгу – блогерів певних соціальних мереж, які мають більш низький рівень сформованості нарративної компетентності і, в першу чергу, потребують його підвищення. Спираючись на ці припущення, для досягнення мети дослідження, нами було поставлено *завдання* схарактеризувати особливості сформованості нарративної компетентності в активних користувачів популярних соцмереж.

Для наочності висвітлення результатів статистичного аналізу даних щодо розподілу представників професійних груп за рівнями сформованості їхньої нарративної компетентності, вибіркам присвоєно коди: 1 – Фейсбук; 2 – Ютуб; 3 – Телеграм; 4 – ТікТок; 5 – Інстаграм.

Тест Ливеня показав, що суттєвих статистичних відмінностей між дисперсіями вибірок не було виявлено ($p=0,989$), що вказує на правомірність застосування нами дисперсійного аналізу [1].

Для досягнення найбільшої ефективності розвитку нарративної компетентності користувачів соцмереж ми вбачаємо в розробці двох окремих модулів тренінгу для осіб, які мають передсмисловий та смисловий рівні її сформованості.

Мета тренінгу як системи комплексних розвивальних завдань полягає в підвищенні рівня сформованості нарративної компетентності особистості в цілому: засвоєнні тренінгової групи системи понять і уявлень щодо нарративної компетентності як складової комунікативної компетентності, набутті нарративних навичок, досвіду пошуку ефективних шляхів розв'язання особистих проблем в діалозі, опануванні дискурсивних технологій конструювання досвіду особистості.

Програма тренінгу передбачає розширення та ускладнення завдань, поступовий перехід від вправ на виокремлення окремих текстових елементів та ситуацій, що експлікуються в висловленнях, постановки запитань за змістом тексту, до завдань на управління власною наративною активністю: рефлексію власних інтерпретаційних процесів, прогноз наслідків від знайомства з певними наративами, аналіз труднощів при розумінні текстів, організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників тренінгової групи [2].

У тренінгу прийняло участь 60 осіб, які були розподілені на 4 групи по 15 осіб. Процедура проведення тренінгу передбачає 20 занять загальною тривалістю 60 годин (30 годин на кожний модуль). Заняття проводяться щотижнево, тривалістю по 3 години.

Результати експериментального дослідження показали статистично значимі відмінності в сформованості рівня наративної компетентності лише між двома групами: користувачі відеострімінгу Ютуб і користувачі соцмережі Інстаграм. Незважаючи на відмінності між сформованістю наративної компетентності в досліджуваних групах, припущення щодо нерівномірності її сформованості в користувачів популярних соціальних мереж достовірно не підтвердилося, а попередній намір спрямувати тренінг на одну з п'яти вищезазначених груп користувачів соцмереж виявився необґрунтованим.

Основна частина занять першого модуля містить комплекс завдань, які впродовж тренінгу поступово ускладнюються та спрямовані на розвиток здатностей особистості:

- ситуативно вербалізувати власний досвід з метою навчання створювати «Я-висловлювання»;

- тематично організувати тексти наративів на прикладі оповідальних текстів художньої літератури та певних ситуацій з життя учасників групи шляхом створення «Я-висловлювань»;

- створювати та аналізувати наративи, що передбачає завдання на:
 - встановлення причинно-наслідкових зв'язків між складовими тексту наративу;
 - встановлення просторово-часових зв'язків між складовими тексту наративу;
 - організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників групи щодо конструювання та реконструювання автонаративів [2].

Змістовно завдання до цих текстів можуть бути різноманітними та складати дві групи вправ.

Першу групу становлять вправи на розвиток здатностей аналізувати поверхневу структуру та зміст текстів автонаративів на інформаційному рівні:

- доводити структурно-сміслову цілісність тексту; визначати тему;
- формулювати основну думку;
- виокремлювати структурно-сміслові фрагменти, що співвідносяться з композицією наративу;

- знаходити ключові слова, що передають інформаційний план тексту;
- співвідносити фрагменти наративів між собою та з цілим текстом; визначати функціональну спрямованість наративів.

Другу групу становлять вправи на розвиток інтерпретаційно-продуктивних здатностей особистості:

- відтворювати наратив на основі самостійно сформульованих питань до автора;
- визначати композиційну схему наративу;
- відтворювати текст згідно самостійно складеного плану;

- відтворювати текст на основі тез, таблиці, схеми;
- виділяти проблеми, до розв'язання яких прагне автор;
- визначати засоби зв'язку окремих складових частин нарративу;
- прогнозувати власні припущення щодо подальшого розвитку змісту тексту нарративу.

Основна частина занять другого модуля містить комплекс завдань, спрямованих на розвиток здатностей особистості продуктивного тлумачення:

- рефлексувати множинність власних інтерпретаційних процесів та їх підстав;
- прогнозувати наслідки від знайомства з певними нарративами;
- аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту;
- встановлювати смислові зв'язки між окремими автонаративами, інтегрувати автонаративи в твір;
- визначати принципи смислотворення життєвого твору (рефлексію можливостей «Я» та Іншого в діалогічних відношеннях з Іншими; формування позиції співавторства з Іншим, реалізацію потенціалу життєвого твору як форми втілення особистісного та життєвого проєктів [2].

Аналіз відповідей учасників тренінгу, що передбачали суб'єктивне оцінювання власних досягнень, набутих під час тренінгу, за окремими критеріальними ознаками сформованості основних рівнів нарративної компетентності (згідно теоретичній моделі нашого дослідження), засвідчує, що:

- уміння, сформованість яких передбачено передсмисловим рівнем нарративної компетентності виокремили в себе 100% респондентів, що співпадає з результатами, отриманими за процедурою визначення рівні нарративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів);
- уміння, сформованість яких передбачено смисловим рівнем нарративної компетентності виокремили в себе 86,67 % респондентів (52 особи), проте за процедурою визначення рівнів нарративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів) уміння, що віднесено до смислового рівня її сформованості, визначено в 91,67 % (55 осіб);
- уміння, сформованість яких передбачено метасмисловим рівнем нарративної компетентності, виокремили в себе 13,33 % респондентів (8 осіб), проте за процедурою визначення рівнів нарративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів) уміння, що віднесено до смислового рівня її сформованості, визначено в 8,33 % (5 осіб).

Отже, результати експериментального дослідження показали статистично значимі відмінності в сформованості рівня нарративної компетентності лише між двома групами: користувачі відеохостингу Ютуб і користувачі соцмережі Інстаграм. Проте незважаючи на виокремлені відмінності між сформованістю нарративної компетентності в досліджуваних групах, наше припущення щодо нерівномірності її сформованості в користувачів популярних соціальних мереж достовірно не підтвердилося, а наш попередній намір спрямувати тренінг розвитку нарративної компетентності на одну з п'яти вищезазначених груп користувачів мережі Інтернет виявився необґрунтованим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцол К. В. Діагностика сформованості рівнів наративної компетентності особистості. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 листопада 2019 р.). Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 77–81.
2. Чепелева Н. В., Рудницька С. Ю., Гуцол К. В. Теоретико-методичні основи та структурно-змістові складові програми тренінгу наративної компетентності особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т.ІІ. Психологічна герменевтика*. 2020. Вип. 12. С. 113–131.
3. Рудницька С. Ю., Гуцол К. В. Наративна компетентність як визначальна складова комунікативної компетентності особистості. *Психологічні проблеми особистості на сучасному етапі розвитку суспільства* : зб. матеріалів XI міжнар. наук.-практ. конф., м. Ніжин, 7-8 квітня 2021 р. Ніжин, 2021. С. 10–16. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/11_conf_zbirn_psycho.pdf#page=11

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Шостак Надія Степанівна,
студентка III-го курсу спеціальності «Початкова освіта».
Науковий керівник: викладач вищої категорії
Дацюк Руслана Богданівна.
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧИХ ВПРАВ

Вступ. Сьогодні традиційне навчання вже неможливе: у центрі освітнього процесу має бути учень. Чи зможе він свідомо засвоїти шкільну програму, залежить від його творчої діяльності на уроці, уміння вільно, обґрунтовано наводити докази, уміння спілкуватися з учителем та учнями в класі. Як зазначав англійський учений і педагог Кен Робінсон у своїй книзі «Освіта проти таланту», «Нинішні системи освіти не розраховані на сучасні виклики. Вони були створені, щоб задовольнити потреби минулого століття. І реформа тут не допоможе — їх треба трансформувати» [1, с. 30].

Формування мислення молодших школярів є одним із основних завдань педагога, який планує виховати дитину, пристосовану до суспільства. Одним із засобів, спрямованим на розвиток мислення учнів початкових класів, за допомогою якого можна здійснювати освітній процес, можна відзначити творчі вправи і завдання. Доцільно

використовувати їх систему на уроках української мови. Це можна пояснити тим, що українська мова не є точною наукою, як математика чи фізика, де потрібно знати лише факти. Творчі вправи є невід'ємною частиною уроку української мови, адже реалізують розвивальні цілі.

З огляду на сказане, тема статті «Розвиток мислення молодших школярів на уроках української мови засобами творчих вправ» є досить актуальною.

Проблемою розвитку творчого мислення в умовах традиційного навчання займалось багато науковців, зокрема можна виділити О. Пономарьова, О.Тихомирова, які досліджували інтуїтивні і логічні складові творчого мислення. Ще одним педагогом, який чільне місце відводив творчості, був В.Сухомлинський. Також потрібно зазначити, що Кен Робінсон у своїй книзі «Освіта проти таланту» піднімає тему творчості.

Об'єкт роботи. Процес розвитку мислення учнів молодших класів на уроках у сучасній школі.

Предмет дослідження. Особливості розвитку мислення молодших школярів в процесі застосування творчих вправ на уроках української мови.

Теоретико-методологічну основу роботи склали наукові праці педагогів українського походження В. Сухомлинського та В. Вашуленка та зарубіжних педагогів «Освіта проти таланту» К. Робінсона.

Результати дослідження.

Учні молодших класів не обмежують себе реальністю, вони досить таки нестандартно та креативно мислять, чого не скажемо про дорослого, який не може собі дозволити чогось поза межами реального. Багато цікавих думок може бути в дитячій уяві, які учень/учениця не в змозі висловити через відсутність відповідного обсягу теоретичних і практичних знань, а також посиленої творчої діяльності.

Василь Сухомлинський у своїй книзі «Серце віддаю дітям» писав: «Спостерігаючи протягом багатьох років розумову працю учнів початкових класів, я переконався, що в періоди великого емоційного піднесення думка дитини стає особливо ясною... Думка невід'ємна від почуттів і переживань. Емоційна насиченість процесу навчання, особливо сприймання навколишнього світу, — вимога, що висувається законами розвитку дитячого мислення» [2, с. 126]. Щоб сформувати мислення людини, потрібно починати з учнів початкових класів, оскільки їхньою провідною діяльністю є навчання.

Отже, потрібно створити такі умови, які допоможуть учням мислити нестандартно. Кен Робінсон у книзі «Освіта проти таланту» зазначав: «Щоб генерувати потік ідей і можливостей, — особливо у групах, можна використовувати загальні прийоми творчого мислення. Сюди належать методи мислення, які розробив Едвард де Бонно.

- Вони часто зосереджені на тому, щоб розділити процеси аналізу проблем, пошуку рішення й оцінювання кращих варіантів.
- Окрім загальних здібностей до творчого мислення, кожен із нас має унікальні таланти й захоплення і власний творчий потенціал.
- Момент, коли людина знаходить свій творчий засіб, часто стає поворотним у її житті.
- Невдало вибраний засіб гальмує творчість. (...)» [1, с. 144].

Тому вважаємо, що вчителі початкових класів повинні звертати увагу на засоби, які використовують під час уроку. Це для того, щоб мотивувати учнів вчитися, оскільки провідною діяльністю молодших школярів є навчання.

Загальновідомо, що процес читання та вивчення мови надзвичайно важкий для дітей і потребує значних розумових зусиль. Використання творчих вправ і завдань робить навчання легшим і невимушеним, вимагає від учнів пошуку нових способів пізнання і дій. Використання таких завдань на будь-якому етапі уроку дає можливість розвивати в дітей самостійне творче мислення, інтелект, спостережливість та уяву учнів.

Проте, використовуючи творчі завдання, слід дотримуватися певних вимог, зокрема це цілеспрямоване застосування; відповідність дидактичній меті; відповідність віковим та індивідуальним особливостям учнів; використання різноманітних форм організації навчальної діяльності (колективна, групова, індивідуальна); взаємозв'язок з іншими методами та формами навчання. Без дотримання вимог використання творчих вправ буде неефективним у роботі над розвитком мислення.

Також не потрібно забувати про послідовність роботи над творчими вправами. Можна виділити 3 певні етапи.

На першому етапі формуємо і розв'язуємо творче завдання, в якому діти виступають лише в ролі виконавців доручень учителя. На даному етапі діти поглиблено вивчають загальні поняття, які потрібно «оживити» в їх уяві. Тобто вони мають бути наочними та доступними для сприймання їх дітьми. Вірші, оповідання, казки допомагають «воссресити» ідею, зробити її видимою і прийнятною для дітей. Також одночасно формується розуміння.

На другому етапі вчитель дає завдання, але пропонує дітям самостійно знайти рішення.

На третьому етапі учні отримують творчі завдання і самі формулюють проблему, знаходять розв'язок проблеми, проходячи всі етапи пошуку, які приводять їх до висновків.

У навчально-методичному посібнику М. Вашуленка наведено види вправ, які можна застосовувати на уроках української мови у 2 класі під час вивчення основних розділів, оскільки вони є універсального характеру. Проте, на нашу думку, їх можна використовувати і у 3-4 класах.

Вправи, спрямовані на розвиток фантазії та уяви, мають на меті організувати на уроці української мови подорож у захопливий світ фантазії та уяви. Використання вправ «Уяви себе...», «Уяви собі...», «Що було б, якби...» сприяє розвитку не тільки уяви і фантазії, а й розвиває в учнів нестандартність мислення. Система подібних творчих вправ і творчих завдань закладено в підручнику для 2 класу: «Пофантазуй і розкажи, що було б, якби в українській мові не стало звуків?», «Пофантазуйте і складіть казку про комп'ютеренят», «Уявіть себе ведучим телепередачі для дітей. Розкажіть, як можна допомагати тваринам узимку, складіть і запишіть два речення уживання слова назви тварин, прочитайте свої речення для всього класу» [4, с. 5, 25, 69].

Вправи, спрямовані на формування самостійності думки, мають на меті спонукати учнів до висловлювання власних думок, стимулювати формування в них творчого ставлення до будь-яких висновків, правил. Деякі із вправ – «Аналіз поняття», «Оцінка висновків», «Переформулювання думки», «Інтерпретація поняття», «Помилка однокласника/однокласниці». Наведені вправи дозволяють розвивати в учнів 2-го класу

критичне мислення. З підручника: «Хвилинка спілкування. – В українській мові є десять голосних букв. – Так говорити не правильно! – Чому? Продовжте розмову» [4, с. 6].

Вправи, спрямовані на формування вміння відстоювати власну думку, застосовують з метою спонукати учнів точно і змістовно висловлюватися, переконливо доводити правильність власних міркувань. Вправи: «Доведи думку», «Переконай учителя/вчительку», «Як правильно?», - спрямовані на розвиток самостійного (критичного) мислення.

Застосування таких **вправ, спрямованих на формування вмінь оцінювати результати роботи,** як «Оціни себе», «Рецензування тексту» під час уроку, дає змогу розвивати в учнів уміння оцінити себе, що є складовою критичного мислення.

Вправи, які передбачають формування пошукової спрямованості мислення, учитель використовує для організації пошукової діяльності школярів на уроці української мови. Вправи «Вигадай сюжет», «Здивуй клас», «Зроби відкриття» спрямовані на розвиток творчого, креативного мислення.

Вправи, спрямовані на формування вмінь брати участь у конструктивному діалозі, навчають учнів аргументовано висловлювати свої думки, співпрацювати в парі, групі. Вправа «Завдання для однокласників/однокласниць» - спрямована на розвиток критичного мислення [3, с. 173].

Запропоновані види вправ М. Вашуленком для 2-х класів за систематичного використання дадуть можливість формувати як і критичне, так і творче мислення школярів 2-4 класів. За їх допомогою можна перевіряти домашнє завдання, поліпшувати розуміння нового матеріалу, закріплювати та узагальнювати знання.

Отже, можна зробити **висновок,** що використання системи творчих вправ на уроках української мови для розвитку мислення є чудовим засобом навчання, оскільки їх можна використовувати на будь-якому етапі уроку та у будь-якому класі, якщо буде дотримано певні вікові особливості молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Робінсон Кен. Освіта проти таланту. Сила творчості. Львів: Видавництво «Літопис», 2017. 256 с.

2. Наукова праця Тимченко О.В., Литвин О.П. Реалізація ідей Василя Сухомлинського в освітньому процесі сучасної початкової школи. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://humanitarium.com.ua/index.php/hum/article/download/237/208&ved=2ahUKewj4_bq6jqn9AhW27bsIHUNFCgIQFnoECAgQAQ&usq=AOvVaw3mrVrRT9Jf-EZXEfP7-PrA.

3. НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. /М. С. Вашуленко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.

4. Українська мова та читання: підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 /М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

УДК 342.723

*Ihor Stadnyk,
Deputy Chairman of the Vinnytsia Court of Appeal*

THE INTERNATIONAL PRACTICE OF ENSURING THE RIGHT OF A PERSON TO ESTABLISH HIS ORIGIN AS A MANIFESTATION OF PERSONAL AUTONOMY

A democratic legal state faces the task of a deeper, literal understanding of the right of everyone to establish their origin, to determine their legal connection with it, in particular through obtaining citizenship.

As early as 1923, the Permanent Chamber of International Justice established that "issues of citizenship are the exclusive responsibility of each state", while "the elementary principle of international law is that the state is authorized to protect its subjects" [1], which, as noted by Ya. Brownlee, entails a general obligation to bring domestic legislation into compliance with international legal obligations [2, p. 14].

The Hague Convention of 1930, which regulates certain issues related to the conflict of laws on nationality, confirms this position and provides in Article 1 that each state determines by its own law who is its citizen. This law is recognized by other states to the extent that it complies with international conventions, international custom and general principles of law recognized in relation to citizenship [3].

We will remind that in 1949, the Secretary General of the UN, characterizing the state of statelessness of a person, indicated that the presence or absence of citizenship in an individual affects the organization of his entire legal and economic life, the fact of statelessness puts a person in an abnormal and humiliating situation, depriving him of opportunities to be a full member of society, undermining her self-confidence [4].

If there is a right to acquire citizenship, a person may face administrative barriers - complicated procedures and burdensome bureaucratic requirements for acquiring or confirming citizenship, proving his ties to the state, due to the lack of birth registration. Birth registration is a fundamental right of every person and plays a decisive role in proving citizenship at birth.

According to the UN, birth registration is the first step towards recognition of legal personality. Goal 16.9 of the UN Agenda for Sustainable Development by 2030 stipulates that it is necessary "by 2030 to ensure that all people have identity documents, including birth certificates" [5]. The UN High Commissioner for Human Rights in the report "Birth registration and the right of everyone to be recognized everywhere as a person before the law" emphasizes the important role of civil status registration. Accurate information about its population helps the state plan its own activities to meet the needs of the population. In the Conclusion on Civil Status Registration, he encourages states to adopt simplified administrative procedures for registering births and deaths; implementing measures aimed at ensuring the implementation of registration services in remote locations, in particular, facilitating late registration and waiving fees and fines in such a case.

The official recognition of the existence of a child through its registration establishes the child's origin and family relationship with parents (mother and father), realizes its rights to a name and acquisition of citizenship, which, in turn, enables the child to enjoy all other rights.

Therefore, providing access to birth registration (or restricting it) is one of the main problems related to the statelessness of children. The fact of registration directly affects the connection of the child with the state of citizenship, which acts as a guarantor of ensuring the rights of the child arising from the moment of his birth. According to Article 24 of the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights, "every child shall be registered immediately after birth and shall have a name."

Article 7 of the Convention on the Rights of the Child of 1989 establishes that a child must be registered immediately after birth and has the right to acquire citizenship from the moment of birth, the provision of this right rests with the state. In addition, declaring in Article 16 that "no child can be the object of arbitrary or illegal interference in the exercise of his right to private and family life, inviolability of housing, secrecy of correspondence or illegal encroachment on his honor and dignity. The child has the right to the protection of the law against such interference or encroachment."

The Committee on the Rights of the Child in General Comment No. 7 [6] recommends that States take all necessary measures to ensure that all children are registered at birth, which can be achieved through a universal, free, flexible, effectively administered registration system accessible to all by establishing, where is necessary, mobile registration points.

But the specified mechanism is greatly complicated in the case of the need for registration and processing of documents for persons from temporarily occupied territories, which gives rise, as emphasized in the literature [7], to cases of discrimination due to a complex and lengthy procedure for identification.

Regarding statistics, given the complexity and length of the court procedure, only 12% of children born in 2018 in the occupied territories of Crimea received Ukrainian-style birth certificates, in 2019 this percentage increased to 17%. According to UNHCR estimates, from mid-2015 to the end of 2021, 72,211 children who were born in areas of Donetsk and Luhansk regions not controlled by Ukraine did not receive a birth certificate in Ukraine [8], respectively, in 2021, 55% of children born in Donetsk and Luhansk regions, and 88% of children born in the ARC do not have a Ukrainian birth certificate or personal documents, which puts them at risk of statelessness [9].

UNICEF in the report "Birth Registration and Armed Conflict" emphasizes that non-registration of birth during armed conflict deprives babies of access to vital benefits, can lead to separation and/or the impossibility of restoring family ties.

In this context, in paragraph 142 of the decision of the ECtHR in the case of *Mozer (Mozer) v. Republic of Moldova and Russia* [10], the Court emphasized that "the primary task for the rights provided for by the Convention should always be their effective protection in the territory of all Contracting Parties, even if part of this territory is under the effective control of the other Contracting Party [i.e. is occupied]".

In paragraph 92 of the decision in the case of *Cyprus (Cyprus) v. Turkey* [11], the Court notes that it is necessary to make life in the occupied territories "more tolerable and protected by the actual authorities, including their courts; and exclusively in the interests of the inhabitants of this territory, the actions of the mentioned authorities, which are related to the above, cannot simply be

ignored by third countries or international organizations, especially by courts, including this one", otherwise it would mean depriving them of even the minimum level of their rights (item 96). At the same time, the recognition of such acts in no way legitimizes the occupying power.

The legislative experience of countries that also faced such a problem and introduced a certain mechanism for solving it, in particular, Georgia, is also useful. Article 8 of the Law of Georgia "On Occupied Territories" dated October 23, 2008 [12] defines that "any body (official) is considered outside the law, if it is not created (appointed/elected) in accordance with the procedure established by the legislation of Georgia, or (i) in the occupied territories, in any form, actually carries out legislative, executive or judicial functions or other activities related to the functions of state bodies of Georgia or local self-government bodies", respectively, acts issued by such bodies (officials), are invalid, with the exception of cases when the said act, in accordance with the procedure established by the legislation of Georgia, is considered for the purpose of establishing Georgian citizenship, issuing a neutral identity card, a neutral travel document, establishing the fact of birth, marriage, divorce, death, legitimate residence of a person and its registration in the Abkhaz Autonomous Republic or the Tskhinvali region (former South Ossetian Autonomous Oblast).

In addition, part 3 of the article refers to the Law of Georgia "On Civil Acts" [13], according to which it is possible to establish facts of legal significance in the occupied territories, in particular, in accordance with Article 11 of the body that registers civil acts , documents issued by illegal bodies (officials) located in the occupied territories may be presented. The first part of Article 90 of the Law provides for a special administrative procedure for recognizing the facts of birth and death at a certain time and under certain circumstances and the facts of registration of births and deaths, which is carried out in accordance with Chapters VI and VIII of the General Administrative Code of Georgia, is applied in cases where the receipt or restoration of documents, which testify to the relevant fact, is impossible in another way or is associated with inappropriate costs and efforts, and requires only a written statement and the presence of the applicant, other interested persons and witnesses (whose testimony and explanations are used as evidence) in the territorial body registration of acts of civil status for an oral hearing.

According to Part 4 of Article 94 of the Law, a decision to establish or refuse to establish a fact of legal significance must be made within a period of no later than 1 month after the submission of the relevant application. This term can be extended if the establishment of circumstances that are important to the case requires a longer period, but the total term for making a decision cannot exceed 2 months.

Let us note one more positive point of the Law, the third part of Article 95 provides for the possibility in certain cases of issuing a decision on the establishment of a fact of legal significance by the civil act registration authority even in the absence of certain data necessary for the registration of a civil act, if their establishment is impossible due to the lack of sufficient evidence or for other reasons. That is, the impossibility of establishing the data necessary for the registration of a civil act is not an unconditional reason for refusing to establish such a fact.

As noted in the Analytical note on the administrative procedure for registration of acts of birth and death, which took place at the TOT [14], the positive aspects of the Georgian model should include the presence of discretionary powers of civil acts registration bodies to recognize the facts of birth at a certain time and under certain circumstances and the facts of their

registrations; the right to make a decision in the absence of separate data necessary for the registration of a civil act, if its establishment is impossible due to the lack of sufficient evidence or for other reasons, as well as a simple administrative procedure.

Therefore, the positive international experience of ensuring a person's right to establish his origin as a manifestation of personal autonomy should become the basis for the further development of national legislation on the issues of establishing a person's origin and acquiring Ukrainian citizenship.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Mavrommatis Palestine Concessions Case, 1924. P.C.I.J. Reports, Ser. A. P.2,12.
2. Броунли Я. Международное право. (В двух книгах). Книга вторая. М.: Прогресс. 1977. 507 с.
3. Конвенция, регулирующая некоторые вопросы, связанные с коллизией законов о гражданстве, The Hague, 12 April 1930. *League of Nations. Treaty Series*. Vol. 179. P. 89.
4. Исследование по вопросу о безгражданстве, Организация Объединенных Наций, август 1949 года, Лейк Саксесс–Нью-Йорк (E/1112, 1 февраля 1949 года; E/1112/Add.1, 19 мая 1949 года). United Nations Audiovisual Library of International Law. URL: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/crs/crs_r.pdf.
5. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
6. Комитет ООН по правам ребенка (КПР), Замечание общего порядка № 7 (2005): Осуществление прав ребенка в раннем детстве, 20 сентября 2006, CRC/C/GC/7/Rev.1. URL: <https://www.refworld.org.ru/docid/5497dc8a4.html>.
7. Стещенко В.М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір: Навчальний посібник. Харків: «Право», 2019. 392 с.
8. Реєстрація народження особи без громадянства або особи з невизначеним громадянством. URL: <http://surl.li/ekmcs>.
9. Коротка інформація: особи без громадянства та особи під ризиком безгромадянства з України. 10 Березня 2022. *Європейська мережа з питань безгромадянства*. URL: <http://surl.li/ekilg>.
10. Case of Mozer v. the Republic of Moldova and Russia (Application no. 11138/10). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161055>.
11. Case of Cyprus v. Turkey (Application no. 25781/94). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144151>.
12. Об оккупированных территориях: Закон Грузии от 23.10.2008 года №431. URL: <https://www.matsne.gov.ge/ru/document/view/19132?publication=8>.
13. О гражданских актах: Закон Грузии от 20.12.2011 г. №5562. URL: <https://www.matsne.gov.ge/ru/document/view/1541247?publication=25>.
14. Аналітична записка щодо адміністративної процедури реєстрації актів народження та смерті, які відбулись на ТОТ. URL: <https://r2p.org.ua/analytychna-zapyska-shhodo-administratyvnoyi-procedury-reyestracziyi-aktiv-narodzhennya-ta-smerti-yaki-vidbulys-na-tot/>.

Карповський Сергій Вікторович,
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності,
Рогозіна Валерія Володимирівна
курсантка 3-го курсу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
valeriarogozina47@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕНІ

Проведення ексгумації є актуальним питанням не лише теоретично, але й актуальним на практиці. Адже саме через дану слідчу дію, можливо дізнатися істину причину смерті тої чи іншої особи, пред'явити труп для впізнання рідним, виявити труп чи залишки, похованих з метою приховання злочину. Метою даної тези є ознайомлення та дослідження даної слідчої дії.

Статтею 239 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК України) дозволяється визначення розкопок як слідчих (дослідних) дій, у тому числі вилучення тіл з відомих місць поховань під землею чи в іншому місці з метою їх експертизи та судово-медичної експертизи. А. Р. Сисенко та В. П. Божієв виділили наступні причини розкопок:

- заяви, скарги родичів загиблого, в яких висувається підозра у вбивстві;
- ідентифікувати поховану як невідому;
- підозрювати насильницьку смерть особи;
- яка загинула раптово та не проводився розтин щодо неї;
- сумніви в дійсній причині смерті особи (за нововиявленими обставинами);
- різні за змістом результати проведених експертиз матеріалів справи;
- з'ясувати нову ситуацію справи;
- зв'язок між причиною смерті та недавнім ушкодженням;
- виявлення тіла або його останків, поховання з метою приховування злочину;
- неналежне лікування, догляд за померлим тощо.

Цей список не є вичерпним. Кожна кримінальна дія має свої вагомні підстави, і слідчі вважають, що прокурор визнає за необхідне провести цю процесуальну дію [1]. Досліджуючи процедури ексгумації тіл на етапі досудового розслідування, важливо зазначити, що ексгумація вимагає дозволу найближчих родичів. Але існує проблема, що в Комуністичній партії Китаю чи в іншому законодавстві немає положення про обов'язок отримати згоду [2, ст. 49]. Я вважаю, що хоча б з моральної точки зору це питання потрібно вирішувати з родичами загиблих, оскільки необхідність проведення такої слідчої дії впливає на вилучення з могили близьких.

Що стосується процесуального порядку, то слід зазначити, що ексгумація тіла проводиться за розпорядженням прокурора, а виконання розпорядження покладається на посадових осіб органу місцевого самоврядування. Тіла вилучили з кладовища та оглянули в присутності суд-мед-експертів. Після розкопок і необхідних досліджень

поховання відбулося на тому ж місці, а могилу відновлено до первісного стану. Під час розкопок судово-медичні експерти можуть відбирати зразки тканин і органів або частин трупа, необхідні для експертного дослідження. У разі необхідності тіло може бути направлено до відповідної спеціалізованої установи для проведення експертизи. У процесі ексгумації з поховання можуть бути вилучені предмети, важливі для встановлення обставин злочину [2, с.16].

Про проведену оперативно-розшукову (розшукову) операцію складається протокол, у якому заносяться всі виявлені факти в порядку їх виникнення та за формою, дотриманою під час оперативно-розшукової дії. Якщо під час розкопок були вилучені предмети та предмети для дослідження, про це робиться відмітка в протоколі. До протоколу додаються матеріали для обмірів, фотографування, аудіо- чи відеозаписи, плани та схеми, графічні зображення, відбитки та виливки [3, ч. 6 ст. 239]. Тому це розцінюється як ст. 239 Кримінального процесуального кодексу України «Огляд тіл, пов'язаний з розкопками» порівняно з іншими операціями є спеціальною слідчою (розшуковою) дією, яка складається з двох послідовних дій.

Одне полягає в тому, що розкопки забезпечують подальші процедури збору доказів для кримінального провадження, а інше – дослідження та подальший огляд для отримання доказів. Загалом операція спрямована на виявлення, документування, дослідження та дослідження доказів у кримінальному провадженні. Складність слідчої дії, що розглядається, висуває підвищені вимоги до її проведення: основою повинні бути законність і доцільність запланованої дії, наявність правової і фактичної підстави та дотримання встановлених законом процедур, про що необхідно звернути увагу в угоді.

В проведенні ексгумації є декілька особливостей. Першою і на мій погляд самою головною особливістю є те, що дана дія проводиться за постановою прокурора і тільки в рідких випадках. На мою думку ексгумація проводиться для того, щоб знайти нові докази, того чи іншого кримінального правопорушення. Другою важливою особливістю є безперервна відео фіксація, для того, щоб в подальшому переглянути запис та зайти те, що не бачили на місці проведення слідчої дії. Також витрати на проведення даної слідчої дії несе та сторона, яка заявила клопотання про її проведення, якщо відповідне клопотання буду заявлено двома сторонами, тоді витрати діляться навпіл. Як я вище вже зазначала огляд трупа чи решток проводиться в присутності суд-мед-експерта або за присутності лікаря, якщо вчасно не можливо було залучити експерта, під час огляду можливе вилучення речі та об'єкти для дослідження, про що слідчий повинен зазначити у протоколі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Денисюк П. Д. Особливості ексгумації трупа в кримінальному провадженні. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/8.pdf> (дата звернення 01.04.2021).
2. Галаган В. І., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України: навч. посібник. Київ, 2018. 113 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 18.08.2022).

*Кузьмиченко Дар'я Семенівна,
студентка IV курсу юридичного факультету.
Науковий керівник: Патерило Ірина Володимирівна,
професор, д-р юр. наук, професор кафедри
цивільного, трудового та господарського права.*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРАВА НА КОМПЕНСАЦІЮ ЗА ЗРУЙНОВАНЕ ЧИ ПОШКОДЖЕНЕ МАЙНО В РЕЗУЛЬТАТІ ВОЄННИХ ДІЙ

Сучасні умови життя в Україні, що обумовлені воєнним станом, створили відносно нове юридичне поле – компенсацію за зруйноване чи пошкоджене майно. Це питання постало перед українцями ще починаючи від часів тимчасової окупації Донецької та Луганської областей. Але саме з 24 лютого 2022 року спектр справ значно розширився, обсяг руйнувань збільшився, а потреба регулювання шляхом прийняття нормативно-правих актів, які б дозволили ефективно отримати фізичним особам справедливу компенсацію, постала досить гостро. Звідси виникає необхідність у створенні повноцінного чіткого алгоритму дій у межах діючого законодавства.

Перш за все, для оптимального захисту порушених майнових прав та інтересів, слід звернути увагу на розмежування понять «відшкодування» та «компенсація». Відшкодування шкоди вирішується у судовому порядку шляхом подання позову про відшкодування шкоди проти іншої винної особи. У даному випадку винним суб'єктом є Російська Федерація. Проте до настання перемоги повне відшкодування за завдану в результаті військової агресії шкоди, у вигляді репарацій та контрибуцій, є неможливим. У свою чергу, компенсація є різновидом соціальної допомоги від держави для певних категорій постраждалих у тих розмірах і на тих умовах, які будуть визначені самою державою.

У чинному законодавстві України відсутній єдиний окремий нормативно-правий акт, який регламентував би право на отримання компенсації за зруйноване чи пошкоджене майно. Загальні засади компенсації та відшкодування шкоди потерпілим від надзвичайних ситуацій визначені Кодексом цивільного захисту України [1]. Конкретні механізми, процедури, умови виплати грошових компенсацій регулюються спеціальними законами та підзаконними актами. До них відноситься Постанова Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», яка встановлює процедуру визначення шкоди та збитків компетентними органами[2]. Постанова КМУ «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації», де визначено умови, механізм та процедуру подання заявок про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій. Формулює порядок застосування механізмів використання коштів, передбачених у

державному бюджеті, із внесеними змінами постановою КМУ «Питання виплати грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації»[3]. Фактично на сьогодні державою розроблено на рівні законодавства лише перший етап отримання компенсації за пошкоджене або зруйноване майно, тобто етап збору доказів, документів та іншої інформації, що у подальшому буде використана для отримання виплат. Тому поки не прийнято закон про порядок компенсації або відшкодування шкоди за втрачене або пошкоджене майно, можлива лише фіксація усіх існуючих доказів. Сюди належать фото-, відео фіксація, де чітко зазначається дата, місце, дані постраждалої особи та коментарі характеру пошкоджень або руйнувань. Також важливо засвідчити показання мінімум двох свідків із зазначенням інформації про дату, місце їх складання та осіб, які надали свідчення (їх паспортні дані, контактна інформація). А складений власний акт про пошкодження з переліком зниклих, пошкоджених, зруйнованих речей у довільній письмовій формі надасть можливість подальшому справедливо визначити розмір грошової компенсації. Для більш якісного засвідчення факту воєнного злочину з боку агресора рекомендовано звернутись до експертів та приватних компаній з метою здійснення ними обстежень та експертиз відповідного майна. Отриману інформацію, докази, матеріали необхідно направити у відповідні уповноважені органи влади, а також у спеціальні офіційні веб-ресурси. Згідно згаданої вище постанови КМУ «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації», подати інформаційне повідомлення можна абсолютно безкоштовно, незалежно від місця проживання чи перебування фізичної особи[3]. Держава передбачає, що постраждали особа може звернутись також до ДСНС, поліції або подати інформацію через різноманітні, створені органами державної влади веб-ресурси. Після подання інформаційного повідомлення необхідно отримати акт обстеження майна, що надається спеціально створеною комісією в органах місцевого самоврядування, яка оцінює збитки та визначає суми виплат. Однак поки що законодавець не закріплює механізмів втілення даного етапу. Саме тому на сьогоднішній день є актуальною проблематика реалізації права фізичних осіб на компенсацію зруйнованого чи пошкодженого майна. Проте очікуються законодавчі зміни у цій сфері, розробляється проект нового Закону «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації», який надасть змогу отримати позитивну практику у питанні компенсації шкоди.

Аналізуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що проблема реалізації фізичними особами права на отримання компенсації за зруйноване або пошкоджене майно потребує найшвидшого, чіткого та практичного вирішення. Поки на опрацьованні знаходяться необхідні нормативно-правові акти, кожна постраждала особа, задля отримання еквівалентної шкоди компенсації, повинна максимально фіксувати, зберігати та надавати засвідчення пошкоджень або руйнувань нерухомого майна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>
3. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації»: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text>
4. Питання виплати грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-2020-%D0%BF#Text>
5. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації: Проект Закону № 7198 URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-kompensatsiyu-za-poshkozhdennya-ta-znishchennya-okremikh-kategori-obektiv-nerukhomogo-mayna-vnaslidok-boyovikh-diy-teroristichnikh-aktiv-diversiy-sprichinenikh-viyskov>